

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mysterium Hoericense.

Proměny místa paměti v 19. a 20. století

Autor práce: **Jan Palkovič**

Studijní obor: **HIS – BOH**

Ročník: **III.**

Vedoucí práce: **prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.**

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice 28. 6. 2014

Poděkování

Děkuji prof. PhDr. Václavu Bůžkovi, CSc., za vstřícnost, pomoc a podnětné připomínky, které mi během mé práce poskytoval. Poděkování za konzultace patří také PhDr. Jitce Rauchové, Ph.D., a PhDr. et PaedDr. Jiřímu Dvořákovi, Ph.D.

Mysterium Hoericense. Proměny místa paměti v 19. a 20. století

Předkládaná práce pojednává o pašijových hrách v Hořicích na Šumavě (okres Český Krumlov) od jejich vzniku v roce 1816, přes dočasný zánik až do jejich obnovení v roce 1993. Stručně se zabývá historickým vývojem a obsahem inscenovaného příběhu. Hlavní badatelská pozornost se však vztahuje k paměti místa a kulturnímu projevu jako nástroji identity německých a českých obyvatel Hořic na Šumavě. Přitom bylo kromě písemných pramenů využito regionální literatury vydané sudetskými Němci a metody orální historie. Účelem snažení bylo dokumentovat změny kulturní krajiny a sociálního složení Sudet následkem poválečných mocenských tlaků.

Mysterium Hoericense. The Transformations of the Memory of a Place in the 19th and 20th Century

The submitted work deals with Passion plays at Hořice na Šumavě (in the district of Český Krumlov) since their origination in 1816, over their temporary decline until their restoration in 1993. It briefly describes the historical development and the contents of the story put on stage, however, the main exploring attention is paid to the memory of a place and cultural expression as a means of showing identity for the German and Czech inhabitants of Hořice na Šumavě. Apart from written sources, regional literature published by Sudeten Germans was used as well as oral history techniques. The aim of these efforts was to document the changes of cultural landscape and social structure of the Sudetenland as a result of post-war power pressure.

Obsah

Úvod.....	7
I. Mysterium Hoericense.....	11
II. Střet německé a české kultury po druhé světové válce a jeho odraz v hořických místech paměti.....	20
II. 1. Soužití hořických Němců a Čechů v letech 1918–1946.....	20
II. 2. Hořické pašije v českém podání	25
II. 3. Reflexe německých a českých pašijí.....	30
III. Devastace kulturních hodnot v Hořicích na Šumavě v letech 1948–1989	34
Závěr	38
Seznam použitých pramenů a literatury.....	41
Seznam obrazových příloh.....	44
Obrazová příloha.....	45

Úvod

Pojem *Sudety* byl v minulosti několikrát úmyslně zneužit českými i německými politiky, aby rozdmýchal polemiku v napjatých mezinárodních vztazích mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo. Současný vývoj však dává tomuto pojmu zcela nový pozitivní obsah. Slovo *Sudety* se stalo předpokladem k vytvoření zdravého vztahu k vlastní minulosti. Sudetská krajina v sobě skrývala nevyčísitelné kulturní bohatství našeho státu. Skutečnost, že *Sudety* zmizely, se dnes projevuje stále intenzivněji. Jejich krajina neustále vybízí k přemýšlení. Teprve při chůzi po cestách, které končí v poli, podél zdí pobořených stavení a kostelů či po stránkách opuštěných sadů je znatelné, o co český národ přišel.¹ K poznání skutečné a pravé tváře těchto končin je zapotřebí otevřeně a bez předsudků komunikovat s bývalými obyvateli, kteří po válce našli svůj nový domov za hranicemi Československa. Je nutné jim naslouchat, sbírat plody jejich práce a propojovat jejich vzpomínky s naší vlastní zkušeností.²

Původně německý městys Hořice na Šumavě se na přelomu 19. a 20. století proslavil svými světoznámými mystérii o životě a smrti Ježíše Krista hranými místními ochotníky. V důsledku dramatických politických událostí byla tato tradice zpřetrhána. Čeští dosídlenci se snažili na německé hry navázat, což se ovšem neslučovalo s politickou ideologií poúnorového Československa. Odsun Němců navíc na dlouhou dobu otiskl nesmazatelné stopy do česko-německých vztahů. Nevraživost mezi oběma národy se projevila i během obnovy pašijových her po převratu v roce 1989.

Tyto dramatické události se staly vzorem pro vznik práce, která nemá dál prohlubovat a oživovat spory v už tak dosti narušených mezilidských vztazích. Jejím účelem je dokumentovat, jakým způsobem ovlivnily poválečné politické události stav kulturní krajiny Sudet právě na příkladu obce Hořice na Šumavě. Práce má dokázat, že nedošlo pouze ke kulturním a materiálním ztrátám. Stěžejní tragédií Sudet totiž představuje ztráta lidská. Hlavní badatelská pozornost je soustředěna k otázkám, které souvisejí s pamětí místa, kulturním projevem jako nástrojem identity hořických Němců a Čechů i hmotnou kulturou místa.

První kapitola obecně pojednává o historii obce Hořice na Šumavě a místních pašijových hrách. Zároveň čtenáři objasňuje význam konání her v obci. Stranou nezůstávají významní aktéři her, jazyk a pašijové divadlo, stěžejní místo paměti. Jádrem práce

¹ Petr MIKŠÍČEK a kol., *Zmizelé Sudety*, Domažlice 2007, s. 9.

² Tamtéž, s. 22.

představuje druhá kapitola s názvem Střet německé a české kultury po druhé světové válce a jeho odraz v hořických místech paměti. První podkapitola se věnuje soužití hořických Němců a Čechů od vzniku Československa do konce druhé světové války. Zároveň popisuje okolnosti prvních výrazných ideologických přeměn pašijového divadla nejprve v dům lidových her a později v taneční lokál amerických vojáků. Následuje období odsunu německých obyvatel a příchodu dosídlenců. Druhá podkapitola se zabývá pašijovými hrami v českém jazyce, během jejichž příprav sehrál důležitou roli bývalý německý starosta. V kapitole se též na základě nově objevených pramenů objasňují okolnosti zániku tradice v roce 1949. Třetí podkapitola se věnuje porovnání emocionálního dojmu z německých a českých pašijí ze strany dobového tisku a návštěvníků. Poslední kapitola pak pojednává nejen o devastaci pašijového divadla, ale i ostatních míst paměti hořických Němců. Stranou pozornosti nebyl ponechán pokus o transfer pašijí do nové vlasti odsunutého obyvatelstva a snaha o česko-německou spolupráci po roce 1989.

Teoretické ukotvení práce vychází z úvah o prostředcích identity a nástrojích paměti Pierra Nory a Milana Hlavačky.³ Autor se rovněž v obecné rovině inspiroval způsobem utváření, uchovávání a předávání paměti ve šlechtickém prostředí českého raného novověku, jak se objevuje ve studiích Václava Bůžka a Petra Fidlera.⁴ Metody bádání a interpretační postupy se vyznačují přístupy kulturní antropologie a etnologie. Jde o cestu k lidské minulosti, která klade důraz na rekonstrukci životních příběhů tak, jak je tito lidé sami vnímali a interpretovali.⁵ Podle Pierra Nory, jehož koncept míst paměti historiky oslovil nejpodnětněji, je paměť hlavním kolektivním poutem s minulostí a také skupinovým vědomím, které většinou společnost prožívá emocionálním způsobem. V souvislosti s rychlým zanikáním národní paměti vyvstává pro historiky podle Pierra Nory aktuální společenská potřeba rychle sestavit inventář konkrétních míst, do nichž se kolektivní paměť převtěluje a která jsou považována za symbolické ztvárnění minulosti. Do těchto míst se kolektivní paměť přemístila, když zaniklo její přirozené prostředí a začaly mizet generace, které byly s touto minulostí bezprostředně spojeny.⁶ Místa paměti, jak je pojal Pierre Nora, jsou v práci zastoupeny na prvním mís-

³ Milan HLAVAČKA a kol., *Paměť míst, událostí a osobností. Historie jako identita a manipulace*, Praha 2011.

⁴ Václav BŮŽEK, *Paměť v heraldické výzdobě předmětů hmotné kultury šlechtických sídel 16. a 17. století*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 37–57; Petr FIDLER, *Pomník, památník a památka*, in: tamtéž, s. 15–22.

⁵ M. HLAVAČKA a kol., *Paměť míst*, s. 17.

⁶ Tamtéž, s. 12.

tě prostřednictvím samotného dějiště pašijových her, pašijového divadla, dále pak skrze sakrální stavby a další památky hmotné kultury. Všeobecně tak lze nazvat místa, která napomáhala k ožívování světa vzpomínek a k symbolickému přenesení tradice do současnosti.⁷ Slovy Josefa Hrdličky je kultura paměti kultura individuality. Paměť sice na jedné straně sloužila jako důležitý prvek sociální soudržnosti, na druhé straně se na jejím utváření podílely konkrétní osoby, které do její konstrukce promítaly své jedinečné představy a názory.⁸

Autor při rekonstrukci minulosti často vycházel z rozhovorů s pamětníky z řad českých dosídlenců (Marie Bauerová, Josef Gondek, Bohuslav Novák, Josef Šuga) i sudetských Němců (Elfí Leitnerová, Horst Mugrauer, Adelheid Planková). Jejich vzpomínky byly ovlivňovány časovým odstupem a prostředím, ve kterém vznikaly, jsou proto v porovnání s jinými prameny velmi subjektivní. Prostřednictvím orální historie se autor dostal k novým informacím, poznatkům a faktům, které značnou měrou rozšířily jeho obraz regionálních dějin.⁹

Nezměrné množství informací poskytly nevydané písemné prameny německé a české provenience uložené ve Státním okresním archivu v Českém Krumlově. Písemnosti pocházející z archivního fondu Archiv městečka Hořice na Šumavě (1549–1945) představovaly především prameny institucionální povahy týkající se vedení a financování pašijových her.¹⁰ Ve fondu nechyběly prameny pamětní, jako například kniha s podpisy návštěvníků, prameny literární v podobě dochovaného textu pašijových her a prameny fotografické. Informace o sakrálních stavbách, významných událostech a životopisy osobností poskytl archivní fond Farní úřad Hořice na Šumavě (1654–1945) s farní kronikou Gedenkbuch der Pfarre Höritz, kterou v letech 1920–1945 vedl hořický farář P. Paulus Josef Heinrich.¹¹ Archivní fond Místní národní výbor Hořice na Šumavě (1945–1990) obsahoval institucionální a pamětní písemné prameny českého původu týkající se odsunu, dosídlování, českých pašijových her a poúnorových událostí v obci.¹² K nevydaným písemným pramenům s tématem pašijových her, odsunu a dosi-

⁷ V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Paměť urozenosti*, s. 53.

⁸ Tamtéž, s. 68.

⁹ Miroslav VANĚK a kol., *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*, Olomouc 2003, s. 78.

¹⁰ Státní okresní archiv Český Krumlov (dále jen SOkA Český Krumlov), Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 69, sign. C, kart. 7, nefoliováno.

¹¹ SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

¹² SOkA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, sign. II/3a, kart. 7, nefoliováno.

dlování lze zařadit také práci Václava Šimečka *Hořické pašije* a film, která zpřístupňuje historické dokumenty a přepisy rozhovorů s pamětníky.¹³

Z odborné literatury autorovi posloužily odborné práce s tématem česko-německých vztahů, zvláště knihy Tomáše Staňka, Petra Mikšíčka a Hanse Dietera Zimmermanna.¹⁴ Autor zároveň čerpal z regionální literatury, kterou lze utřídít do dvou podskupin. První z nich by tvořily vzpomínkové publikace hořických Němců Franze Bartla, Franze Bayera, Benedikta Kastnera a Johanna Mugrauera.¹⁵ Tito autoři se k problematice česko-německých vztahů stavěli jako oběti vyhnání a přistupovali k ní jednostranně. Další podskupinu by tvořily články Petra Jelínka, který se do svých úvah o hořických pašijích jako jeden z prvních snažil vnášet prvky objektivit.¹⁶

¹³ Jediný exemplář díla se nachází v pozůstalosti Václava Šimečka.

¹⁴ Tomáš STANĚK, *Perzekuce 1945*, Praha 1996; Týž, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991; P. MIKŠÍČEK a kol., *Zmizelé Sudety*; Hans Dieter ZIMMERMANN, *Dějinné sousedství Čechů a Němců*, Praha 2012.

¹⁵ Franz BAYER, *Höritz – der Passionsspielort im Herzen des Böhmerwald*, Pucking 1997; Johann MUGRAUER, *Pfarrgemeinde Höritz im Böhmerwald und seine Passionsspiele*, Tauberbischofsheim 1990.

¹⁶ Petr JELÍNEK, *Pašijové hry v Hořicích. Tradice, vývoj, zánik a obnova*, Českokrumlovsko 2, 1991, č. 12–32.

I. **Mysterium Hoericense**

Jen zdánlivě se Hořice nelišily od ostatních míst v šumavském pohraničí. Ve skutečnosti byly po právu širokou veřejností považovány za nejnavštěvovanější turistické centrum Šumavy. Díky místním světoznámým pašijovým hrám otevíral městy v pravidelných intervalech své brány tisícům návštěvníků nejen z Evropy, ale také z Egypta, Angoly, Japonska nebo Spojených států.¹⁷

Hořice jsou poprvé písemně zmiňovány roku 1272 jako opevněný statek Jindřicha z Kosové Hory,¹⁸ od něhož získala osada své jméno.¹⁹ Již v této době místem vedla důležitá obchodní stezka z rakouského Schläglu do Zlaté Koruny. Brzy vznikla nejstarší část obce, tzv. Hölle,²⁰ v rokli na úpatí vrchu, kde se vyjímal Jindřichův strážní hrad.²¹ Královská cesta ze Solné komory do Českého Krumlova a dál do Čech dala vzniknout horní části obce. V roce 1281 prodal Jindřich z Kosové Hory své panství Vítkovcům - Záviši z Falkenštejna a Vítkovi z Krumlova, od kterých Hořice později získaly svůj erb s červenou pětilistou růží ve stříbrném poli. Po Závišově smrti přešel majetek na jeho staršího bratra Vítka z Krumlova, který roku 1290 prodal Hořice vyšebrodskému klášteru. V roce 1375 se Hořice staly městysem.²² Hořičtí měli svého rychtáře, konšely i vlastní soudní pravomoc. Roku 1549 vyšebrodský opat Paul Klätzer místu udělil titul městyse s mílovým právem. V roce 1553 potvrdil tato privilegia Vilém z Rožmberka a prodloužil platnost mílového práva na rožmberské poddané v panství Hořice.²³ Hospodářský život silně narušila třicetiletá válka, kdy Švédové zcela

¹⁷ SOkA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 61, sign. B, nefoliováno.

¹⁸ Něm. Heinrich von Amselberg; Erich HANS a kol., *Höriz im Böhmerwald und seine Passionsspiele*, Stuttgart 1970, s. 9.

¹⁹ Název obce zdánlivě vyplývá z častých požárů, kterými Hořice v minulosti trpěly, tedy od slovesa hořet. Ve skutečnosti je jméno Hořice odvozeno od přídomku Jindřicha z Kosové Hory, tedy od českého slova hora. Pojmenování Horice je zaznamenáno již v roce 1307. V následujících letech se používaly názvy jako například Heritz (1573), Horzyez, Horcicz, Hoerzyez, Huritzh, Huritz, Hörice (1610), Horizitz, Herciz, Hirzow, Hiritz a Höricz (1673). Až od roku 1720 se začal používat německý tvar Höriz; E. HANS a kol., *Höriz*, s. 10.

²⁰ Část Hölle (čes. Peklo) měla původně kruhový typ osídlení; Valentin SCHMIDT, *Höriz im Böhmerwald – aus seiner Geschichte*, Mein Böhmerwald, 1955, 1. část, s. 20.

²¹ Hrad střežil obchodní cestu ze Solné komory do Čech, stával v místech dnešních domů č. p. 54–58 a kostela; V. SCHMIDT, *Höriz*, s. 20.

²² Duchovní péči v hořickém kostele vykonávali vyšebrodští kněží. Na počátku 15. století přešel hořický farář i obyvatele k utrakvistické církvi. Ovšem v době přísných protireformačních opatření docházeli českokrumlovští jezuité i do Hořic, aby místní lid navrátili zpět ke katolické víře; Franz BARTL, *Höriz im Böhmerwald und seine Passionsspiele*, Hoam 10, 1957, č. 3, s. 1–4, zde s. 2.

²³ František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Krumlovském. Svazek první – Okolí Krumlova*, Praha 1918, s. 77.

zpusořili obec i celé okolí.²⁴ V osmdesátých letech 15. století byl českokrumlovský architekt Hans Göttinger pověřen stavbou dominanty městysu, dvoulodního kostela sv. Kateřiny Alexandrijské. K hořickým sakrálním stavbám patřila bezesporu také poutní kaple Panny Marie Bolestné vystavěná v letech 1781–1782 na vrchu Randelsberg jižně od městysu.²⁵

Důkazem městského práva v obci byl vzácný žulový osmiboký pranýř z roku 1549 se dvěma kamennými dutými mírami, které sloužily k měření obilí.²⁶ Další zajímavost na hořickém náměstí představovala soustava sedmi propojených kašen, dílo kameníka Wenzela Hossingera z let 1860–1896. V blízkosti jedné z kašen se nacházela budova purkmistrovského úřadu. Kromě kanceláří zde byla v provozu také pořtovna, četnická stanice, obecní knihovna, Raiffeisen spořitelna a věznice.²⁷ V sousedství purkmistrovského úřadu Hořičtí v domě č. p. 40 roku 1894 zřídili šestitřídni obecnou školu.²⁸ Česká menšinová škola se nacházela od roku 1927 v domě č. p. 148. Hořice na Šumavě byly obcí s převahou německých obyvatel. Příslušníci české národnosti zde tvořili národnostní menšinu.

Národnostní složení obce Hořice na Šumavě v letech 1930 a 1945				
Datum	Počet domů	Počet obyvatel	Počet Němců	Počet Čechů
1. 1. 1930 ²⁹	142	1156	1081	56
1. 1. 1945 ³⁰	179	1267	1259	8

Sociálním složením byli Hořičtí z velké části drobní zemědělci pracující na hospodářstvích a polnostech bohatých sedláků. Někteří muži hledali obživu v místním Wiltschkově kamenolomu, ve schwarzenberských tuhových dolech v Černé v Pošumaví nebo ve Spirových papírnách v Pečkovském mlýně. Státní funkce zastávali od roku 1918 především občané české národnosti.³¹

²⁴ Tamtéž, s. 76.

²⁵ Ke kapli vedla křížová cesta s Božím hrobem vybudovaná v letech 1850–1851; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

²⁶ E. HANS a kol., *Höritz*, s. 11.

²⁷ J. MUGRAUER, *Pfarrgemeinde*, s. 17.

²⁸ Tamtéž, s. 44.

²⁹ SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

³⁰ Tamtéž, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, sign. II/3a, kart. 7, nefoliováno.

³¹ J. MUGRAUER, *Pfarrgemeinde*, s. 55.

Konání místních pašijových her bylo podnětem k rozvoji veškerých živností v obci. V období první republiky zde působilo celkem 11 hostinců s pokoji pro hosty. Soukromé ubytování téměř v 80 domech mohlo uspokojit až 180 zájemců.³² Od poloviny 19. století se v obci vyvíjela spolková činnost. Kolem sta členů čítal Die Freiwillige Feuerwehr, stranou společenského dění nezůstával ani Musikverein, Gesangverein, Theaterverein či Turnverein Jahn.³³ Nejpočetnějším spolkem byl však bez pochyby Pašijový spolek, jehož členové se s celými rodinami pravidelně jako herci zúčastňovali místních pašijových her.³⁴

Jedinečnost místních mystérií o utrpení a smrti Ježíše Krista spočívala v jejich středověké tradici, velkolepé výpravě a zejména v působivých hereckých výkonech hořických ochotníků. Existuje několik verzí vzniku hořických pašijí. První verze je sice v literatuře nejčastěji zastoupena, neopírá se však o písemné prameny, které se pro toto období nedochovaly. Podle této verze se tradičně vznik pašijí klade do 13. století, kdy zakoupil Hořice cisterciácký klášter ve Vyšším Brodě. Místní mniši přenesli do Hořic hru o utrpení Krista, jejímž prostřednictvím podporovali duchovní křesťanský život v Pošumaví.³⁵ Druhá verze pochází z pera hořického učitele Franze Bartla.³⁶ Ten ve svých člancích uvádí, že hořické pašije nepřinesli do Hořic vyšebrodští cisterciáci, ale českokrumlovští jezuité, kteří během protireformace chtěli prostřednictvím náboženských her znovu upevnit katolickou víru mezi místním obyvatelstvem. Jako zdatní učitelé si byli vědomi toho, že děti a venkovští lidé jsou nejhloběji zasaženi konkrétní divadelní inscenací, zvláště když se na ní mohou sami herecky podílet. O jezuitech je navíc všeobecně známo, že uvádění náboženských her patřilo k jejich výchovnému programu, což se ovšem o cisterciácích říci nedá.³⁷ Pro potvrzení Bartlovy hypotézy však opět chybí potřebné písemné prameny, které o hořických pašijích promlouvají poprvé až v roce 1816. Ať už se v budoucnu historikům podaří vznik tradice na základě nově

³² P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 12.

³³ F. BAYER, *Höritz*, s. 48.

³⁴ Pašije (z latinského Passio = utrpení) jsou v původním významu příběhy o utrpení a smrti Ježíše Krista. Označují se tak veškeré evangelní vyprávění, dramatické hry, liturgická čtení či hudební skladby, které se tímto tématem inspirují. Název pochází z prvního slova při předčítání evangelních pasáží při liturgii: Passio Domini nostri Jesu Christi – Utrpení našeho Pána Ježíše Krista. Samotné pašijové hry je druh středověkých církevních her, tzv. velikonočních mystérií. Hrály se v kostelích, kaplích i na tržištích. Na počátku 10. století se objevují první dialogické scény s krátkými texty a ve 12. století vznikají v těchto hrách první verše. Ve 13. – 14. století se mystéria rozšířila i do německy mluvících zemí.

³⁵ E. HANS a kol., *Höritz*, s. 12.

³⁶ Franz Bartl (1890–1970) byl hořický učitel a syn učitele Johanna Bartla (představitel Krista v pašijových hrách 1893–1895). Během her doprovázel sbor na varhany; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

³⁷ F. BARTL, *Höritz*, s. 2.

objevených pramenů zasadit do staršího období či nikoli, je zapotřebí na tomto místě zmínit, že hoříčtí ochotníci zásadně kladli vznik svých her do druhé poloviny 13. století. Mystéria ctili jako starobylé dědictví po svých předcích a podle toho k jejich provozování a propagaci přistupovali. Starodávná historie pašijí představovala pro několik generací hoříckých ochotníků pevný závazek k budoucím představením.

S ohledem na dochované písemné prameny hořícké pašije poprvé zinscenoval roku 1816 Paul Gröllhesel.³⁸ Tento místní tkadlec a zedník pod vlivem svého strýce Thomase Pöschla,³⁹ který varoval před blížícím se koncem světa, sepsal za pomoci hoříckého faráře první německý text k pašijím pod názvem Utrpení a smrt našeho Pána Ježíše Krista – truchlohra o pěti obrazech a jedné předehře Hřích prvních lidí v ráji.⁴⁰ Předlohou jim bylo populární dílo kapucínského mnicha Martina z Kochemu⁴¹ s názvem Velký život a utrpení Ježíše Krista z roku 1682.⁴² V osudném roce 1816 Gröllhesel v Hořicích shromáždil skupinu patnácti ochotníků, s nimiž tuto hru nacvičil.⁴³ Nejprve se hrálo ve svátečních šatech, jen některé postavy měly bílá roucha. Postupem času se začaly používat jednoduché kostýmy. Hrál se v tanečních sálech hostinců Zum Teufel a Zum schwarzen Adler. Součástí her byla i hudba, mezi jednotlivými výstupy zpívali herci za oponou duchovní písně.

Návštěvníci her si místní inscenaci velmi oblíbili. Svědčí o tom fakt, že se pašije mnohokrát opakovaly. Zájem o divadlo vzrůstal. Roku 1880 vznikl v Hořicích Divadelní spolek pod vedením penzionovaného poštmistra z Chvalšín Wenzela Tahedla. Spolek rozšířil repertoár také o světské hry,⁴⁴ nejoblíbenějším však zůstávalo pašijové představení. Několik inscenací zhlédl také etnograf a profesor českokrumlovského gymnázia

³⁸ Paul Gröllhesel (1785–1864) byl hořícký rodák, který strávil několik let na gymnáziu v hornorakouském Linci. Zde pro nedostatek financí nedostudoval a byl nucen se vrátit zpět do Hořic, kde se věnoval tkalcovskému a zednickému řemeslu. Na konci života však zanechal řemesla a vrátil se ke komediantství. Sepsal několik her, v některých se uplatnil sám jako herec. Paulův duchovní rozhled vysvětluje jeho příbuzenský vztah s knězem Thomasem Pöschlem, bratrem Gröllheselovy matky; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

³⁹ Thomas Pöschl (1769–1837) byl katolický kněz, který v roce 1816 založil v Gallneukirchenu sektu tzv. pöschliánů. Bratrstvo, které se vyznačovalo svými ukrutnými obřady, mělo hodně přívrženců v Horním Rakousku; E. HANS a kol., *Höritz*, s. 19.

⁴⁰ Orig. Das Leiden und Sterben unseres Herrn Jesu Christi – ein Trauerspiel in fünf Aufzügen; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

⁴¹ Martin z Kochemu (1634–1712) byl německý spisovatel německé duchovní lidové četby, který v 18. století patřil ve střední Evropě k nejoblíbenějším a nejvydávanějším autorům vůbec; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

⁴² Orig. Das große Leben und Leiden Jesu Christi; tamtéž.

⁴³ Mezi ochotníky patřili např. Johann Faschingbauer, Josef Tholhammer, Wenzel Ullmann nebo Josef Hofbauer; P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 14.

⁴⁴ Např. Jenováfa, Jan z Nepomuku, Hra o narození Krista; P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 14.

Josef Johann Ammann,⁴⁵ který v následujících dvou letech sepsal nový text a nasměroval tak hry k velkolepé senzaci, která by mohla konkurovat sesterským pašijovým hrám v Oberammergau. Nyní nešlo jen o projev zbožnosti, neboť zásadní změna nastala ve způsobu prezentace. Uvádění her se posunulo do období Velikonoc, do času turistické sezóny. Ammann navíc prodloužil představení na celodenní s celkovým trváním šest hodin. Ammannův nový text byl dokončen roku 1892.⁴⁶

Hořickým však chybělo divadlo, kde by se měly velkolepé hry odehrávat. O dokončení nového textu a přípravách na velká představení informoval regionální tisk. Předpokládá se, že tímto způsobem se ředitel spolku Deutscher Böhmerwaldbund Josef Taschek dozvěděl o velkolepém hořickém projektu.⁴⁷ Zdatný politik Taschek velmi brzy pochopil možnosti, jež by se pořádáním velkých pašijových představení na Šumavě otevřely. V roce 1892 se v Hořicích započalo se stavbou moderního pašijového divadla s hledištěm pro 2000 diváků. Impozantní dřevěná budova byla umístěna za městysem, pod vrchem Randelsberg. Spolek Böhmerwaldbund vydal na výstavbu 75 000 zlatých rakouské měny. Práci obstarali Hořičtí. Den před premiérou, 24. 6. 1893, se konalo slavnostní vysvěcení divadla, jehož se ujal hořický děkan P. Zeno Hoyer.⁴⁸

Kolem divadla se rozkládal romantický park s hustě posázenými stromy a keři. Nad divadlem byla otevřena restaurace, která naráz obsloužila až 400 hostů. Vpravo od budovy jeviště stál kiosek s pokladnou vstupenek, šatnou, sociálním zařízením a stánky

⁴⁵ Prof. Josef Johann Ammann (1852–1913) studoval v Innsbrucku germanistiku, historii a filozofii. Od roku 1883 působil jako profesor na německém c. k. gymnáziu v Českém Krumlově. Věnoval se etnografickému výzkumu německy mluvící části Šumavy. Centrem jeho zájmu bylo lidové slovesné umění, především lidové hry; SOkA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 62, sign. B, nefoliováno.

⁴⁶ P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 14.

⁴⁷ Ing. Josef Taschek (1857–1939) byl liberální politik, obchodník, poslední německý starosta Českých Budějovic, ředitel a zakladatel spolku Deutscher Böhmerwaldbund. Absolvoval na Vyšší reálné škole v Českých Budějovicích, poté čtyři roky studoval vídeňskou techniku. V roce 1884, kdy byl Taschek zvolen do městského zastupitelstva, založil spolek Deutscher Böhmerwaldbund a později se stal i starostou Českých Budějovic. Böhmerwaldbund v letech 1893–1922 vlastnil a finančně podporoval hořické pašijové hry. Taschek byl až do své smrti Hořickými oblíben a uznáván. Hořičtí k jeho počtě 16. 6. 1912 odhalili osmimetrový žulový obelisk před pašijovým divadlem. Sloup nesl bronzový reliéf s Taschekovou podobiznou. Za svého života dosáhl např. udělení Komturského kříže řádu Františka Josefa I. či kandidatury do senátu Národního shromáždění. Kromě toho byl čestným občanem několika šumavských obcí. Na sklonku života se usadil v obci Mokrá, ve statku č. p. 1 (Schoffer). Zemřel 29. 1. 1939 v Českých Budějovicích; *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006, s. 558; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Hōritz, neinventarizováno; Deutscher Böhmerwaldbund byl celozemský spolek pečující o rozvoj národně společenského, hospodářského a kulturního života německých obyvatel šumavského regionu. Na ustavující schůzi roku 1884 v Českých Budějovicích byl prvním předsedou zvolen Eduard Claudí. Ještě v též roce ho vystřídal Josef Taschek, který tuto funkci zastával do roku 1934. Před první světovou spolek zahrnoval 42 tisíc členů. Spolek podnítil zřízení železnice z Českých Budějovic do Želnavy a dále do Volar a Haidmühle, vytvořil síť obecních knihoven a čítáren a organizoval nejrůznější kulturně-osvětové a podpůrné podniky. Po druhé světové válce zanikl v souvislosti s odsunem Němců; *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006, s. 99.

⁴⁸ SOkA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 62, sign. B, nefoliováno.

s knihami textů, prospekty, pohlednicemi, alby fotografií her a občerstvením. Ředitel Deutsch měl plnou moc řídit stavbu divadla i pořizování jeho zařízení.⁴⁹ Před jevištěm se nacházelo kryté orchestřiště, které nebylo z hlediště vidět. Hudební doprovod sestavil bývalý kapelník dómu v Českých Budějovicích Jaroslav Jungmann. Pokud neměl vlastní kompozice, volil zvláštní části z klasické a romantické orchestrální hudby.⁵⁰ Napravo od jeviště stály varhany ve starořímském stylu. Sloužily především k doprovodu sboru nebo během výměny scén na jevišti.⁵¹ Nevídaná kapacita 2 000 míst byla dokonale rozvržena.⁵² Elektrické zařízení divadla bylo svěřeno pražské firmě Waldek & Wagner.⁵³ Jednoduché kostýmy byly ušity přímo v Hořicích, kde se také později přešívaly při změně v obsazení rolí. Dekorativnější kostýmy pro Heroda, Piláta, Annáše, Kaifáše či římské vojáky byly objednány ve Vídni.⁵⁴

Premiéra velkolepých her se konala 25. 6. 1893. Dopolední představení tvořily scény ze Starého zákona, poté následovala pauza na oběd. Odpolední představení zahrnovala obrazy z posledních dnů Ježíše Krista.⁵⁵ Návštěva her byla masová. Během sezóny se konalo 16 představení, která navštívilo přes 30 000 diváků z celého světa. Nejpočetnější skupinu návštěvníků tvořili lidé z blízkého okolí a ze Šumavy, přijíždělo však i obecnstvo z Ameriky, Egypta, Japonska či Angoly.⁵⁶ Mezi nimi i vysocí du-

⁴⁹ Veškeré návrhy sám vypracoval podle předloh klasických mistrů. Divadlo mělo 90 prospektů s různými náměty. Namalováním všech kulis včetně opony byl pověřen vídeňský malíř Franz Schallud. Jednotlivé detaily na oponách byly propracovány až s fotografickou přesností; SOKA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 62, sign. B, nefoliováno.

⁵⁰ Jaroslav Jungmann (1844–1905) byl budějovický hudební skladatel, kapelník městského divadla a katedrálního chrámu sv. Mikuláše. Neměl hudební vzdělání, vystudoval práva; SOKA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 62, sign. B, nefoliováno.

⁵¹ SOKA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Hörtitz, neinventarizováno.

⁵² Hlediště bylo po celé délce uprostřed rozděleno na poloviny a osvětleno několika honosnými křišťálovými lustry. Z pravé i levé strany bylo přístupné 16 dveřmi a z každých dveří bylo možno vstoupit do tří řad. Tento model představoval v divadelnictví obrovský převrat nejen z hlediska pohodlí, ale především jako bezpečnostní opatření v případě požáru. Po rozšíření počtu míst v roce 1894 bylo divadlo rozvrženo i cenově, bylo zde 1554 míst k sezení a zhruba 500 míst ke stání; SOKA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Hörtitz, neinventarizováno.

⁵³ Na konci 19. století nebyl elektrický proud u většiny velkoměstských divadel samozřejmostí. V letech 1893–1912 elektrický proud vyráběl generátor pomocí dvou lokomobil. Ve dvacátých letech minulého století bylo postaveno 8 km dlouhé elektrické vedení z papírenské firmy Spiro & Sohne v Pečkovském mlýně do Hořic; SOKA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Hörtitz, neinventarizováno.

⁵⁴ E. HANS a kol., *Hörtitz*, s. 25.

⁵⁵ Při představeních v letech 1893 a 1894 se hrálo podle textu Josefa Johanna Ammanna. Ten se ale pro ředitele Ludwiga Deutsche postupně stával nepohodlným. Deutsch se snažil Ammanna z účasti na hrách vyloučit, proto už v roce 1894 zaslal opis Ammannova textu spisovateli proboštu Karlu Landsteinerovi z Mikulova k přepracování. Nový text byl uveden při hrách v roce 1895; SOKA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 62, sign. B, nefoliováno.

⁵⁶ SOKA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 61, sign. B, nefoliováno.

chovní a svěští hodnostáři. Představitelem hlavní role Krista se stal hořický řídící učitel Johann Bartl.⁵⁷ Alternoval s hořickým kameníkem Jordanem Wiltschkem.⁵⁸

V roce 1897 hořické pašijové hry filmovala americká společnost. Vznikl tak třicetiminutový snímek, který je pokládán za první film realizovaný na našem území. Tento vzácný historický dokument je dnes zřejmě v držení soukromého majitele v Norsku.⁵⁹ Po pašijových sezónách v letech 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1903, 1908 a 1912 konání her na 11 let ukončila první světová válka. Řada herců zahynula v bojích, divadlo se neudržovalo a zpusťlo. Z různých stran z domova i zahraničí však přicházely do Hořic časté dotazy o budoucnosti světově významných her.

Dne 25. 7. 1921 se v hostinci Zum schwarzen Adler sešla malá skupinka občanů, mezi nimi i dlouholetý představitel Krista, dvašedesátiletý Jordan Wiltschko. Schůze se konala za účelem projednání možnosti budoucích inscenací. Byl zvolen přípravný výbor, jehož předsedou se stal farář P. Paulus Heinrich.⁶⁰ Náměstkem předsedy byl jmenován starosta obce Johann Janovsky, jako jednatelé a zapisovatelé působili kaplan P. Benedikt Kastner a učitel Johann Cipin,⁶¹ pokladnu vedl obchodník Josef Friepeš. Dne 9. 10. 1921 prohlásil předseda výboru P. Paulus Heinrich před valnou hromadou, že obyvatelé městečka Hořice na Šumavě jsou odhodláni znovu provést pašijové hry, ovšem s tou podmínkou, že jejich provozování přejde na samotnou obec.⁶² Přání přípravného výboru se splnilo. Dne 24. 9. 1922 prodal spolek Böhmerwaldbund budovu pašijových her včetně veškerého inventáře, provozovacích práv a pozemků v okolí obci Hořice na Šumavě za symbolickou cenu 25 000 korun.⁶³ Šumavská turistická atrakce znovu ožila.

⁵⁷ Johann Bartl (1862–1930) byl hořický řídící učitel. V roce 1894 založil hořický chrámový sbor, který sám řídil a doprovázel na varhany. V letech 1893–1895 představoval v pašijových hrách roli Krista. Bartl setrval ve funkci řídícího učitele hořické školy až do roku 1924; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

⁵⁸ Jordan Wiltschko (1859–1922) byl hořický kamenický mistr a majitel žulových lomů ve Skalném (Pinkschlag). V letech 1887–1912 představoval v pašijových hrách roli Krista; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

⁵⁹ Václav ŠIMEČEK, *Hořické pašije a film*, Hořice na Šumavě 1987, s. 8.

⁶⁰ P. Paulus Josef Heinrich (1871–1951) byl vyšebrodský cisterciák, v letech 1920–1946 správce hořické farnosti. V letech 1931–1932 působil jako starosta obce. V roce 1936 režíroval hořické pašijové hry; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

⁶¹ Johann Cipin (1887–1970) v letech 1906–1946 působil jako učitel na hořické škole. V letech 1923, 1927 a 1930 představoval hlavní roli Krista v pašijových hrách; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

⁶² Benedikt KASTNER, *Pašijové hry v Hořicích na Šumavě*, Budweiser Zeitung 46, 1923, č. 2, s. 4.

⁶³ Novým režisérem byl jmenován ředitel divadelní společnosti Südböhmische Schaubühne Adolf Zaglauer. Roli Krista představoval hořický učitel Johann Cipin. Z významných hostů hry navštívili příslušníci knížecí rodiny Schwarzenberků či kněžna Philipine Buquoy z Rožmberku. Hry zhlédlo 33 888 lidí. Za 17 představení se vybralo 500 000 korun; SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

Československá vláda zpočátku podporovala hry slevami na daních. Zároveň však nařídila, že veškeré vývěsní štíty a nápisy v obci i na pašijovém domě musí být uvedeny nejdříve česky a pak až německy. Početným návštěvníkům z Rakouska a Bavorska byl v některých případech dokonce odpírán vstup do země, proto návštěvnost z této oblasti postupně opadala.⁶⁴ V tomto roce vznikl první český překlad textu pašijových her, který provedl Miroslav Haller (1901–1968).⁶⁵ Text byl přikládán ke vstupenkám českých návštěvníků. Pašijové hry v roce 1930 měly bohatou propagaci. Kromě letáků a plakátů se dokonce vysílala reklama v rádiu. Nastala také změna v obsazení hlavní role Krista. S Johannem Cipinem alternoval kamenický mistr Johann Wiltschko,⁶⁶ syn dřívějšího představitele Krista. Řada diváků přijela osobními automobily. Neočekávaně hry navštívilo mnoho lidí z Bavorska, i když se ve stejném roce hrálo i v Oberammergau.⁶⁷ Návštěvnost her v roce 1933, kdy se oslavovalo 1 900 let od smrti Ježíše Krista a 40 let od první inscenace v divadle, kvůli rostoucí hospodářské krizi prudce poklesla.⁶⁸

Dramaturgie posledních her v německém jazyce se v roce 1936 ujal dramatik Hans Multerer.⁶⁹ Pašijové divadlo tehdy prošlo velkou rekonstrukcí. Byla provedena oprava fasády, střešní krytiny a elektrického vedení.⁷⁰ Tato sezóna se zdála být pro Hořice příznivou, neboť v nacistickém Německu byly pašijové hry zakázány. Nástupem Hitlera však ani Hořice nezůstaly stranou národnostních třenic. V roce 1935 získaly Hořice ze státních prostředků 20 000 Kč. Ústřední výbor Národní jednoty pošumavské v Praze ve svém dopisu Ministerstvu vnitra uvedl, že pašijové hry pořádal pouze německý výbor, který z dosavadních velkých zisků ještě nikdy neposkytl ani haléř spol-
kům a korporacím, ve kterých jsou organizováni i Češi.⁷¹ Z tohoto důvodu bylo obci nařízeno, aby povinně zaměstnala Čechy, kteří přišli o práci, a zavázala se k tomu, aby

⁶⁴ E. HANS a kol., *Höritz*, s. 29.

⁶⁵ Karl LANDSTEINER, *Pašijové hry v Hořicích na Šumavě*, Hořice na Šumavě 1936, s. 1.

⁶⁶ Johann Wiltschko (1892–1955) byl hořický kamenický mistr a majitel žulových lomů ve Skalném (Pinkteschlag). V letech 1929–1931 a 1932–1933 působil jako starosta obce. V letech 1930–1936 představoval roli Krista v pašijových hrách; SOKA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Vedení her se ujali divadelní režisér Ernst Nowak a farář P. Paulus Heinrich. I letos se v Hořicích filmovalo. Americká filmová společnost FOX FILM natáčela jeden z prvních zvukových dokumentárních filmů pod názvem *Tradice Šumavy*. Ve filmu jsou také záběry Hořic a některých scén z pašijových her; V. ŠIMEČEK, *Hořické pašije*, s. 8.

⁶⁹ Hans Multerer (1892–1945) byl šumavský dramatik a spisovatel. Jeho hra *Saat und Ernte* byla uvedena na prknech Národního divadla v Praze; SOKA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

⁷⁰ Tamtéž, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 73, sign. C, kart. 8, nefoliováno.

⁷¹ Marta ULRYCHOVÁ – Markéta NOVÁ, *Hořické pašijové hry*, *Národopisná revue* 15, 2005, s. 210–216, zde s. 215.

označila veškeré hořické hostince a obchody dvojjazyčnými nápisy. Ve výzdobě pašijového areálu v roce 1936 měla navíc dominovat státní vlajka. Konání pašijových her tak bylo silně poznamenáno rostoucím politickým napětím v česko-německých vztazích. Miroslav Haller vybídl v předmluvě posledního vydání českého textu pašijových her hořické Čechy a Němce k vzájemné snášenlivosti. Jeho prosba však nebyla vyslyšena: *„Dáváme tak divákům do rukou pomocný text, jaký mívali američtí, angličtí a jiní návštěvníci dnes hitlerovským režimem zrušených her v bavorském Oberammergau. Snad i on mnohým bude připomínat prožité dojmy při předvádění hořických Pašijových her, z nichž k nám Čechům v německém jazyku zaznívá obrazně Masarykovo: Ježíš – ne César. Ne muka, ale mír a pokoj lidem!”*⁷²

⁷² K. LANDSTEINER, *Pašijové hry*, s. 4.

II. Střet německé a české kultury po druhé světové válce a jeho odraz v hořických místech paměti

II. 1. Soužití hořických Němců a Čechů v letech 1918–1946

Tragédii Sudet předcházely až nebezpečně napjaté vztahy Němců a Čechů v posledních dvou desetiletích jejich soužití. Objektivní a pravdivá rekonstrukce historických faktů se zdá být i s odstupem téměř 70 let od odsunu Němců z pohraničí velmi obtížná, pokud je ovšem vůbec možná. Slovy řezenského kulturního antropologa Carstena Lenka jde zcela o něco zapomenutého, dokonce vědomě zapuzeného, co se na mnoho let vytratilo z kolektivní paměti české společnosti.⁷³ Téma odsunu Němců bylo v komunistickém Československu v celé své šíři do značné míry tabuizováno. Ideologické předsudky a bariéry spolu s vnitřní a mezinárodní situací bránily nezaujatému objasnění souvislostí a faktů.⁷⁴ Perspektiva výkladu odsunu se v posledních dvaceti letech začínala měnit. Není na něj z české strany nahlíženo jako na výhru, na něco smysluplného či logického, jak tomu bylo v minulých desetiletích. Současná historiografie uvažuje o odsunu jako o kulturní ztrátě, kterou poválečné Československo vysídlením Němců utrpělo. K interpretaci historických faktů navíc nevyužívá schematickou makrohistorii, ale příběh jednotlivce,⁷⁵ což se zejména v regionálních dějinách jeví jako nezastupitelná přednost. Oficiální údaje v písemných pramenech se totiž ne vždy shodují s vyprávěním pamětníků, obzvlášť pokud jde o taková témata, jako jsou mezilidské vztahy v době soužití obou národů v obci.⁷⁶

Několik takových případů se týká i Hořic na Šumavě. V místní obecní kronice z let 1963–1975 kronikář Jan Kotrč uvedl, že až do roku 1938 žili vedle sebe Češi i Němci ve vzájemné shodě. Byly běžně uzavírány sňatky dvou osob různé národnosti a neexistovaly tu žádné národnostní rozpory.⁷⁷ Ve skutečnosti se neshody mezi oběma národy projeví již v roce 1918. První měsíce nově vzniklé Československé republiky byly doprovázeny vyhrocenými událostmi. Němci takový stát odmítali a žádali o připojení k sousednímu Rakousku, což potvrzují i výpovědi několika pamětníků. Paní Janešová, služebná u stavitele Engelberta Wurzingera, během svého vyprávění uvedla,

⁷³ P. MIKŠÍČEK a kol., *Zmizelé Sudety*, s. 33.

⁷⁴ T. STANĚK, *Odsun*, s. 8.

⁷⁵ M. HLAVÁČKA a kol., *Paměť míst*, s. 17.

⁷⁶ Jde především o pamětní prameny (obecní kronika, školní kronika, farní kronika, apod.).

⁷⁷ SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, č. kn. 1, s. 20.

že hoříčtí Němci vznik Československa neuznávali a pohraniční území považovali za své. Skupina mužů dokonce v Hořicích zanechala své rodiny a utekla do Rakouska. Většina z nich se ale po několika dnech vrátila domů.⁷⁸ Elfí Leitnerová, dcera hořického hostinského Franze Bayera mladšího,⁷⁹ vnímala atmosféru počátku třicátých let jako dítě. Z jejích vzpomínek vyplývá, že se česko–německé vztahy v Hořicích v průběhu dvacátých let sice uklidnily, přesto se však nedá tvrdit, že by se příslušníci obou národností ve volném čase navzájem vyhledávali. Například nepřípadlo v úvahu, aby si spolu hrály české a německé děti. Češi měli navíc svoji menšinovou školu, a tak se s německými dětmi prakticky vůbec neznali.⁸⁰ Jako další příklad může posloužit sama Praha. Češi skoro nikdy nezašli do Německého divadla a Němci skoro nikdy nenavštívili české Národní divadlo.⁸¹ Češi a Němci v nové republice vlastně nežili spolu, nýbrž vedle sebe.

Mezinárodnostní poměry se výrazně vyostřily v květnu roku 1935, kdy ve volbách do parlamentu Československé republiky získala nejvyšší počet hlasů Henleinova Sudetoněmecká strana. Většina obyvatelstva s jejím programem sympatizovala a z ostatních si nikdo nedovolil proti ní vystoupit. Připojení českého pohraničí k Německé říši v roce 1938 nenarazilo na žádný odpor.⁸² V dnech 1. a 2. 10. 1938 Českokrumlovsko obsadily německé jednotky. Hořice byly administrativně začleněny do župy Oberdonau, která měla rozlohu 13 938 km², žil v ní asi 1 milion převážně zemědělského obyvatelstva. Do roku 1938 působily na Českokrumlovsku dva školní okresy – český a německý. Hořice patřily pod německý, přestože měly od roku 1927 českou menšinovou školu. Ta byla v roce 1938 včetně všech českých institucí zrušena.⁸³ Chování většiny německých obyvatel v těchto letech lze jen těžko pochopit a ještě hůře omluvit. Dobrovolně si zvolili systém, který nikdy neskrýval svůj antihumánní a zločinecký charakter.⁸⁴

Za zpěvu nacistických písní se seřazovali na náměstí a pochodovali městem. S nastávajícím soumrakem pak začala místní mládež s vytloukáním oken v českých bytech, české škole a četnické stanici. Čeští zaměstnanci věděli, že bezpečnost jejich

⁷⁸ Přepis rozhovoru s paní Janešovou. Rozhovor pořídil Václav Šimeček v květnu 1972 v Hořicích na Šumavě; V. ŠIMEČEK, *Příchod prvních dosídlenců, další etapy dosídlování a proces stabilizace obce Hořice na Šumavě*, Hořice na Šumavě 1982, s. 17.

⁷⁹ Franz Bayer ml. (1898–1963) byl hořický sedlák a hostinský, majitel hostince Zum Teufel. V letech 1923 a 1927 představoval roli sv. Jana Evangelisty v hořických pašijových hrách. V letech 1938–1945 působil ve funkci starosty obce; J. MUGRAUER, *Höritz*, s. 62.

⁸⁰ Archiv autora, rozhovor s Elfí Leitnerovou vedl Jan Palkovič, Český Krumlov 22. 10. 2013.

⁸¹ Hans Dieter ZIMMERMANN, *Dějinné sousedství Čechů a Němců*, Praha 2012, s. 195.

⁸² Tamtéž, s. 201–202.

⁸³ SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, č. kn. 1, s. 23.

⁸⁴ H. D. ZIMMERMANN, *Dějinné sousedství*, s. 203.

rodin není zaručena, rychle se proto stěhovali do vnitrozemí. S nimi prchali i Němci, kteří s hitlerovskou ideologií nesouhlasili.⁸⁵ Politický i společenský život se rozvíjel velmi jednostranně. Všechny politické strany byly zakázány, zůstala pouze Národně socialistická německá dělnická strana, do které vstoupilo téměř všechno obyvatelstvo. Němcům, kteří by nevstoupili do Henleinovy strany, bylo vyhrožováno zabavením majetku a transportem do koncentračního tábora. V Hořicích bylo registrováno a ubytováno 188 příslušníků Sturmabteilungu a 16 příslušníků Schutzstaffelu. Všechny organizace, spolky, sdružení či svazy byly zrušeny. Jedinou organizací v Hořicích byla Kreisbauerschaft, okresní organizace rolníků. Mládež byla sdružena v oddílech Hitlerjugend.⁸⁶

Vzhledem k nastalé politické situaci se budoucí pašijová představení ocitla v nedohlednu. Pro nacisty byly hořické pašijové hry jako dědictví po nežádoucí židovské kultuře v rozporu s jejich ideologií.⁸⁷ Z tohoto důvodu se pracovník pro kulturu při krajském vedení Národně socialistické německé dělnické strany v Českém Krumlově Rudolf Grohmann rozhodl pro uvedení Multererovy selské hry Saat und Ernte,⁸⁸ která měla dlouholetou tradici pašijových her nahradit. Pašijové divadlo, posvátné místo paměti hořických Němců, v této době pod vlivem moci poprvé zaznamenalo svoji ideologickou přeměnu. V roce 1943 bylo oficiálně přejmenováno na Volksspielhaus. Křesťanské symboly z přední strany budovy musely být odstraněny a nahrazeny prapory s hákovým křížem.⁸⁹ Část cenného Schalludova díla podlehla neodborně provedeným úpravám. Na jevišti, které při pašijích pojalo až 300 účinkujících, byla vytvořena intimní scéna selské světnice, kde hrálo zhruba 10 herců. Premiéra se konala během oslav okresních dožíněk 16. 10. 1943. Za 50 let existence pašijového divadla se na jeho prknech poprvé uvedla hra se světským obsahem. Po dvou či třech reprízách se však zjistilo, že se hra do místního prostředí nehodí a žádné diváky nepřiláká. Lidé byli zvyklí na celodenní působivé představení pašijových her, proto se úspěch ani nedal očekávat. Rudolf Grohmann se ještě jednou pokusil v Hořicích uvést Kleistovu hru Prinz Friedrich von Homburg v podání ostravského divadelního spolku. Divadlo nakonec začalo sloužit

⁸⁵ Opis nádražní pamětní knihy, kterou vedl Václav Svidenský, správce železniční stanice Hořice v letech 1936–1939; V. ŠIMEČEK, *Příchod*, s. 18.

⁸⁶ SOkA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, č. kn. 1, s. 24.

⁸⁷ P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 30.

⁸⁸ Hra pojednávala o životě a smrti šumavského sedláka a byla dokonce uvedena i na prknech pražského Národního divadla; F. BARTL, *Höritz*, s. 3.

⁸⁹ SOkA Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě, Gedenkbuch der Pfarre Höritz, neinventarizováno.

jako sklad wehrmachtu. Byly zde uloženy celé vagony vojenských uniforem, zbrojního příslušenství a obrovské množství vojenských bot.⁹⁰

Po osvobození Československa zasáhla všechny vrstvy obyvatelstva prudká vlna nacionálního radikalismu. Negativní emoce z doby okupace se začaly postupně uvolňovat. Protiněmeckou zášť nepochybně prohloubila i skutečnost, že se nacisté ani na konci války neštíteli nelidských a brutálních zločinů.⁹¹ Dne 4. 5. 1945 osvobodili Hořice na Šumavě američtí vojáci.⁹² Divadlo jim sloužilo jako taneční lokál a biograf. O nedělích se na prknech pašijového domu konaly taneční zábavy za účasti německých Amizonek.⁹³ Z prostoru orchestřiště zaznívalo kvílení vojenské kapely a na jevišti osvoboditelé tančili své „negerské tance“. Divácké prostory vojáci otevřeli pro lid a dovnitř plynuly, stejně jako kdysi k pašijovým hrám, zástupy německých obyvatel, aby přihlížely dění na scéně. Tak skončily s velkým idealismem a nadšením kdysi započaté pašijové hry v Hořicích na Šumavě tragikomedii.⁹⁴ Protože byly Hořice obcí s výlučně německým obyvatelstvem, nevznikl tu Národní výbor z hořických občanů, ale obec musela být od Američanů převzata zástupci krajské vojenské správy v Českých Budějovicích. Nejdříve byla čtyřmi německými četníky odevzdána četnická stanice a budova č. p. 148 zabrána pro nový orgán – Sbor národní bezpečnosti.⁹⁵

Po několika týdnech začali do Hořic přicházet první čeští dosídlenci.⁹⁶ Souběžně s tím se od srpna 1945 uskutečňoval systematický odsun německého obyvatelstva.⁹⁷ Všichni Němci byli označeni bílou páskou s velkým černým „N“.⁹⁸ Členové NSDAP byli vyslýcháni a vězněni v Českém Krumlově nebo v Českých Budějovicích. Chování některých Němců se na jaře 1946 stávalo v Československu podnětem k širokému propagování požadavků na urychlení odsunu a v řadě případů také záminkou tvrdšího postupu úřadů. Osoby určené k vystěhování někdy záměrně ničily a poškozovaly svůj maje-

⁹⁰ F. BARTL, *Höritz*, s. 3.

⁹¹ T. STANĚK, *Odsun*, s. 56.

⁹² SOkA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, č. kn. 1, s. 29.

⁹³ „Die Amizonen“ bylo posměšné označení německých žen, které ochotně navazovaly vztahy s americkými vojáky. Podobné označení těchto žen bylo Veronika podle názvu amerického filmu z vojenské osvětové kampaně proti pohlavním nemocem „Veronika, danke schön“; vyhledáno dne 4. 1. 2014 na [http://www.kohoutikriz.org/data/w_bartl.php], překlad Mgr. Jan Mareš.

⁹⁴ F. BARTL, *Höritz*, s. 3.

⁹⁵ SOkA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, č. kn. 1, s. 29.

⁹⁶ Mezi nimi pošt mistr Nachtman, listonoši Plundr, Winzig a přednosta stanice Svídenský; SOkA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, č. kn. 1, s. 29.

⁹⁷ K 1. 1. 1945 žilo v Hořicích na Šumavě 1259 příslušníků německé národnosti, drtivá většina z nich byla v průběhu roku 1946 vysídlena. Výjimku tvořily jen rodiny Watzko, Wagner, Hulka, Stifter; tamtéž, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, sign. II/3a, kart. 7, nefoliováno.

⁹⁸ J. MUGRAUER, *Höritz*, s. 56.

tek, ukrývaly cenné věci, aby se pro ně mohly v budoucnu vrátit.⁹⁹ Do odsunu nesměli být zařazováni antifašisté, Rakušané, osoby z národnostně smíšených manželství, specialisté zaměstnaní v důležitých průmyslových závodech, Němci českého původu, těhotné ženy, osoby nemocné, přestárlé a neschopné chůze.¹⁰⁰ V případě Němců, kteří se sice neprovinili, ale neučinili nic ve prospěch republiky, se rovněž předpokládal odsun, ovšem s částí movitého majetku. Předpisy povolovaly 30 – 50 kg osobních zavazadel na osobu, dále možnost vzít si s sebou potraviny na pět dní a hotovost 100 říšských marek.¹⁰¹ Šperky, peníze, vkladní knížky a klíče od domu či bytu museli odevzdat Místní správní komisi. Tohoto nařízení však využívali mnozí dobrodruzi a zlatokopové, kteří se v Hořicích pod pláštěm osídlenců usadili. Zabrali největší usedlosti, odprodávali dobytek i zařízení, kradli to, co se ukrást dalo a pak mizeli z obce. Na mnohých objektech se tímto způsobem vystřídalo i několik takových zlatokopů. A tak ti, kteří sem přišli s dobrým předsevzetím – pracovat a zalidnit opuštěné statky, našli většinu domů ve velmi neutěšeném stavu.¹⁰²

Lze říci, že právě v tomto období se započala smutná epocha, která silně otřásla geniem loci Sudet. Spolu s německým obyvatelstvem z pohraničí odešel i duch místa. Své vzpomínky si sudetští Němci odnesli do mladé Spolkové republiky, kde záhy pocítili, že větší část místního obyvatelstva si je tu nepřaje. Příliš málo lidí naslouchalo traumatizovaným a dvojnásobně poníženým přistěhovalcům, aby měli pochopení pro jejich osud. Zůstávali často pospolu ve vlastních koloniích, kde si vyměňovali vzpomínky na domov. Neopouštěla je zlost nad utrpěným bezprávím a prožitým ponížením.¹⁰³

Ve své původní domovině zanechali napospas osudu svá po staletí uctívaná místa paměti, ať už to byly domy, kostely, školy, hřbitovy, památníky nebo památky drobné církevní architektury. Jejich symbolům a významům však čeští dosídlenci nikdy neporozuměli, natož aby k nim našli správný vztah a úctu. Často pocházeli ze zcela kulturně odlišných prostředí. Politická situace je navíc přímo nutila v pohraničí spatřovat obraz nacistického Německa, který byl potřeba českým vlivem – ačkoliv mnoho dosídlenců pocházelo z oblasti východní Evropy a Balkánu – zásadním způsobem odstranit.¹⁰⁴ Spo-

⁹⁹ T. STANĚK, *Odsun*, s. 179.

¹⁰⁰ Tamtéž; T. STANĚK, *Perzekuce*, s. 27.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 30.

¹⁰² SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, č. kn. 1, s. 29.

¹⁰³ P. MIKŠÍČEK, *Zmizelé Sudety*, s. 34.

¹⁰⁴ V. ŠIMEČEK, *Příchod prvních dosídlenců, další etapy dosídlování a proces stabilizace obce Hořice na Šumavě*, Hořice na Šumavě 1982, příloha č. 7.

lu s dosídlenci přišel do Sudet zcela jiný přístup k tradici. Noví obyvatelé zcela změnili tvář pohraniční zástavby, čímž se snažili smazat všechny odkazy na německou kulturu. Postupovali často zcela v rozporu s památkářskými zásadami a estetickým a historickým citem. Zároveň docházelo k násilnému přetváření tradic, jak tomu bylo například v případě hořických pašijových her. Noví lidé vytvářeli novou tvář krajiny a místa.¹⁰⁵

II. 2. Hořické pašije v českém podání

Z písemností uložených ve Státním okresním archivu v Českém Krumlově vyplývá, že iniciátory hořických pašijí v českém podání nebyli v srpnu roku 1945 samotní dosídlenci, ale Krajský národní výbor v Českých Budějovicích.¹⁰⁶ Hořičtí návrh s nadšením přijali a v následujících měsících začali s přípravami. V září stejného roku Místní správní komise vydala vyhlášku, ve které nařizovala, aby každý, kdo vlastní součásti garderoby, zařízení, propagační letáky či spisový a notový materiál místních pašijových her, tuto skutečnost urychleně oznámil.¹⁰⁷ Zamezila tak Němcům, aby si s sebou odnesli jakoukoliv část z výbavy divadla, která by mohla při obnově her chybět.

Výzva k obnově her z 21. 12. 1945 pocházela z pera hořického kamenického mistra Jaroslava Tomáše Vetešníka.¹⁰⁸ Byl si vědom toho, že hry měly v Hořicích dlouholetou tradici a němečtí účinkující dědili role z pokolení na pokolení.¹⁰⁹ Dále uvedl nutnost přepracování libreta, odstranění germanismů a opravy celé divadelní budovy. Hořičtí se s obdivuhodným nadšením rozhodli hořické pašijové hry po dlouholeté pauze obnovit. Dokonce při samotném dosidlování bylo pamatováno, aby se do Hořic hlásili převážně lidé mající herecké vlohy a talent.¹¹⁰ Výsledkem společného úsilí měly být velkolepé Slovanské pašijové hry. Tímto pojetím doznala identita

¹⁰⁵ P. MIKŠÍČEK, *Zmizelé Sudety*, s. 41.

¹⁰⁶ SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, neinventarizováno, provizorně kart. 29, nefoliováno.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Jaroslav Tomáš Vetešník (1908–1975) byl rodák ze Strakonice. V letech 1932–1935 působil v písckém ochotnickém souboru „Vojan“. Vyučil se kameníkem – dlaždičem a v roce 1945 se přistěhoval s rodinou do Hořic na Šumavě, kde převzal majetek po německém kameníkovi Wiltschkovi. Spolu s P. Janem Václavem Strakou patřil mezi hlavní organizátory obnovených pašijových her v Hořicích na Šumavě, ve kterých představoval hlavní roli Krista. Po roce 1948 mu byl veškerý majetek zestátněn, následující léta strávil nepřítel komunistického režimu ve valdické věznici. Po propuštění se přestěhoval do Prahy, kde žil až do své smrti v roce 1975; archiv autora, rozhovor s Františkem Veselým vedl Jan Palkovič, Český Krumlov 3. 4. 2008.

¹⁰⁹ SOKA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 64, sign. B, nefoliováno.

¹¹⁰ V. ŠIMEČEK, *Hořické pašije*, s. 2.

hořických pašijových her zásadní změny. Po počestění původně německých institucí se započalo s násilným přetvářením původních tradic, které lze v případě hořických pašijí považovat za zcela kuriózní. Provedení českých pašijových her se totiž od původních německých mystérií lišilo prakticky pouze po personální a jazykové stránce, když se ovšem nebude posuzovat rozdíl v uměleckém dojmu a v pojetí celého představení. Budova, rekvizity a kostýmy však po odstranění německých prvků sloužily i českým pašijím. Zjednodušeně řečeno, změnila se forma, nikoliv prostředí.

Divadlo za války několikrát zpustošili němečtí a američtí vojáci.¹¹¹ Na opravě budovy se podílela většina českých dosídlenců. Spravovala se střecha, vybavení divadla, kostýmy a upravoval se pašijový park. K nákupu potřebného materiálu se zahájila dobrovolná sbírka. Zároveň probíhal prodej tzv. cihelek; 1 lístek stál 10 Kčs. Nejvyšší položku představoval nákup materiálu pro elektroinstalaci, kterou zdarma provedli Jaroslav Stráský a Jaroslav Lhota.¹¹² Kromě osvětlení na rampě Hořičtí zrekonstruovali veškeré reflektory. Některé kulisy byly za války přemalovány pro Multererovu selskou hru, proto se k několika scénám musely použít jiné. Nákladnou opravou prošly zničené varhany. Celkové výdaje za jejich opravu činily přes 30 000 Kčs.¹¹³ Veškeré německé prvky a nápisy musely být odstraněny. Z průčelí budovy například zmizel nápis „Passions-spielhaus“, který nahradil český nápis „Pašijový dům“. Větších změn doznala také hlavní opona. Původní německé nápisy „Ehre sei Gott in der Höhe!“ a „Es ist vollbracht!“ byly nahrazeny českými „Bůh jest nad námi“ a „Ukřižování“. Znak Böhmerwaldbundu dosídlenci odstranili a přemalovali nápisem „Česká Šumava 1945“.¹¹⁴

V roce 1946 byl ustanoven Komitét pro obnovu pašijových her, jehož členy se stali kájovský farář P. Jan Václav Straka (předseda),¹¹⁵ hořický řídící učitel František

¹¹¹ Ztratilo se velké množství kulis, kostýmů a rekvizit. Po Němcích zde zůstal sklad vojenského materiálu. V přízemí se nacházela ševcovská dílna wehrmachtu s množstvím cvočků do bot. Celé orchestřiště bylo zaházeno zbraněmi, vojenskými botami a uniformami. V zimě roku 1945 se pod tíhou sněhu propadla zadní část hlediště. Další rok se budova začala vyklízet, zadní čelo se pobilo prkny a hlediště se tak zkrátilo na maximální kapacitu cca 800 diváků; V. ŠIMEČEK, *Hořické pašije*, s. 4.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, neinventarizováno, provizorně kart. 29, nefoliováno.

¹¹⁴ Viz obrazová příloha práce, s. 50 a 53.

¹¹⁵ P. Jan Václav Straka, OMI (1916–1970) byl provinciál kongregace oblátů, představený kláštera oblátů Panny Marie v Kájově, farář v Kájově. Vystudoval v řádovém generalátu v Římě. Tam byl v roce 1944 vysvěcen na kněze a poté vstoupil do československé armády v Anglii jako důstojník duchovní služby. Od roku 1945 působil v Kájově jako administrátor na místní faře. Zároveň se stal správcem farností Slavkov a Hořice na Šumavě, kde se podílel na realizaci místních pašijových her. Po roce 1948 byl přeložen do Hluboké nad Vltavou. Zpět do Kájova se mohl vrátit až v roce 1968. V důsledku amputace nohou byl však ve své službě silně omezen. Poslední oblát Misionářů Panny Marie Neposkrvněné zemřel po hrdin-

Čuchna (místopředseda), dlaždičský mistr Jaroslav Tomáš Vetešník (režisér), tajemník Místního národního výboru Jan Novotný (jednatel), František Plundr a Karel Nachtmann.¹¹⁶ Zkoušet se začalo po Vánocích pod vedením režiséra Jaroslava Tomáše Vetešníka. Ke zkouškám byl v první polovině roku 1947 několikrát eskortován Vetešníkův přítel Johann Wiltschko, bývalý německý starosta Hořic a představitel Krista v původních pašijových hrách, který několik let po válce strávil jako zajatec na nucených pracích v papírně ve Větrní. Během zkoušek dosídlencům vysvětloval, jak zacházet s divadelním vybavením a jaké kulisy patří k jednotlivým scénám. Cenné rady také poskytl představitelům jednotlivých postav. Nejvíce zkušeností předal Jaroslavu Tomáši Vetešníkovi, novému představiteli Krista.

Dosídlenci na Johanna Wiltschka po letech vzpomínali jako na psychicky zlomeného člověka, který přes svoji tíživou životní situaci během zkoušek upoutával pozornost svým doslova knížecím vystupováním. V divadle se orientoval jako nikdo jiný. Texty všech rolí znal z paměti, neobešel se ovšem bez tlumočnicka.¹¹⁷ Otázkou zůstává, jestli Johann Wiltschko Čechům při obnově pašijí radil dobrovolně, z důvodu dlouholetého přátelství s Jaroslavem Tomášem Vetešníkem, nebo tento úkol plnil jako válečný zajatec příkazem. Z písemných pramenů uložených ve Státním okresním archivu v Českém Krumlově však vyplývá, že se pomoci novým občanům Hořic nijak nebránil, naopak pro něj návštěvy Hořic představovaly jedinou možnou příležitost, jak se na pár dní oprostít od loupání dřeva ve větřenské papírně. Wiltschkovo působení v poválečných Hořicích lze navíc chápat jako důkaz jeho celoživotní snahy o dobré jméno hořických pašijových her, ať už se provozovaly v německém nebo českém podání.

O Wiltschkově účasti na přípravách českých her se dozvěděli i odsunutí hořičtí Němci. Rázem považovali „svého Hanse“ za mučedníka, který byl nucen českým dosídlencům pod nátlakem napomáhat.¹¹⁸ Franz Bayer, Johann Mugrauer a Franz Bartl dokonce ve svých vzpomínkových publikacích uvedli, že Johann Wiltschko nedobrovolně hrál v českých pašijových hrách v roce 1947 roli Krista. Protože neuměl česky, jeho text údajně za oponou předčítal český herec. Franz Bayer dále zmínil, že to byl skutečně zmučený a zhanobený Kristus, kterého měl Johann Wiltschko v českých hrách předsta-

sky snášeném utrpení 2. 1. 1970. Byl pochován na kájovském hřbitově; Rozhovor s Janem Štindlem, Český Krumlov 22. 3. 2008; archiv autora, rozhovor s Janem Štindlem vedl Jan Palkovič, Český Krumlov 22. 3. 2008; tamtéž, rozhovor s Josefem Batíkem vedl Jan Palkovič, Kájov 30. 5. 2010; František HOBI-ZAL, *Schöningerské pašiviny*, Prachatice 1997, s. 21.

¹¹⁶ SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, neinventarizováno, provizorně kart. 29, nefoliováno.

¹¹⁷ V. ŠIMEČEK, *Hořické pašije*, s. 4.

¹¹⁸ E. HANS a kol., *Höritz*, s. 30.

vovat.¹¹⁹ Čeští dosídlenci, tedy očití svědci, však uvedli, že obsazení Němce Johanna Wiltschka do hlavní role Krista prakticky nebylo možné, ba ani žádané. Během všech představení v letech 1947 a 1948 Krista podle jejich svědectví představoval Jaroslav Tomáš Vetešník.¹²⁰

Text pašijových her upravil podle překladu Miroslava Hallera Msgre Antonín Melka (1875–1963) z českobudějovické biskupské konsistoře.¹²¹ Na hrách se podílelo zhruba 60 lidí a třicetičlenný ženský sbor. Každý byl však obsazen do několika rolí, které se během představení nepřekrývaly. Vedení sboru a varhanní doprovod měli na starosti P. Jan Václav Straka a řídící učitel František Čuchna.¹²²

První představení se konala 6. a 7. 4. 1947. Zpočátku se hrálo sedm obrazů. Ve dnech 25. a 26. 5. představení tvořilo již čtrnáct obrazů a 10. 8. Hoříčtí předvedli hru o sedmnácti obrazech.¹²³ Velká část návštěvníků přijížděla autobusy, které parkovaly po celé délce pašijové ulice. Další návštěvníci přijížděli vlakem. Železniční stanice tak díky zvýšené frekvenci cestujících bohatla. Mnoho návštěvníků přicházelo pěšky s procesím z Kájova.¹²⁴ Pro hosty her bylo připraveno nocování a občerstvení v hospodách na náměstí. U pašijového divadla nabízela řada stánků pohlednice, párky, zmrzlinu, cukroví či čepované pivo. I když úroveň her nebyla na výši, těšila se představení vysoké návštěvnosti. Konání her mělo zásadní vliv na upevňování přátelských vztahů mezi dosídlenci. Byla to práce dobrovolná, bez nároku na honorář. Jedinou odměnou pro účinkující bylo několik volných vstupenek a také zájezd do pražského Národního divadla.¹²⁵

V roce 1948 se pašijové hry hrály již kompletní. Přes politický převrat od května do září proběhlo více než čtrnáct představení. Dopolední hra trvala od 9 do 12 hodin, odpolední od 13 do 17 hodin. Podle pamětníků byl o hry veliký zájem, proto se v hraní pokračovalo až do poloviny října. Hlediště bylo údajně vždy plné. Úroveň celého představení postupně nabývala na vážnosti. Čeští dosídlenci se ze všech sil snažili dokázat, že dovedou sehrát pašijové hry stejně tak dobře jako jejich němečtí předchůdci. Stálo je

¹¹⁹ E. HANS a kol., *Höritz*, s. 30.

¹²⁰ Archiv autora, rozhovor s Bohumilem Novákem vedl Jan Palkovič, Hořice na Šumavě 30. 5. 2009; tamtéž, rozhovor s Marií Bauerovou vedl Jan Palkovič, Hořice na Šumavě 22. 7. 2008.

¹²¹ Bohumír JANOUŠEK, *Pašijové hry v Hořicích na Šumavě*, Praha 1948, s. 7.

¹²² V. ŠIMEČEK, *Hořické pašije*, s. 6.

¹²³ Tamtéž, s. 5.

¹²⁴ Kájov (Gojau) se nachází 4 km západně od Českého Krumlova. Je hojně navštěvovaným poutním místem, jedním z nejstarších v Čechách (první zmínka pochází z roku 1263). Soubor místních církevních staveb patří k významným památkám jihočeské pozdní gotiky.

¹²⁵ P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 31.

to neméně pílě a úsilí. Vše napovídalo tomu, že se obnovené hořické pašijové hry stanou nositeli nových jihočeských tradic.¹²⁶

Pro komunistické funkcionáře z Okresního národního výboru v Českém Krumlově se však hořické pašijové hry staly díky svému náboženskému obsahu trnem v oku. Již v březnu roku 1948 bylo jejich rozhodnutím Jaroslavu Tomáši Vetešníkovi zakázáno ve hrách dál jakkoliv účinkovat. V roli Krista ho měl nahradit Jaroslav Stráský. Komitét pašijových her se však Jaroslava Tomáše Vetešníka zastal s odůvodněním, že by zaškolení Jaroslava Stráského trvalo delší dobu. Zároveň Komitét Okresnímu národnímu výboru podal žádost o ponechání Jaroslava Tomáše Vetešníka v účinkování, aby nedošlo k přerušení plynulého chodu jediných pašijových her svého druhu v Evropě. Nezbyvalo nic jiného než žádosti vyhovět.¹²⁷ Pracovníci Okresního národního výboru však upozornili na konání her také zástupce Ministerstva informací a osvěty. Dne 27. 2. 1949 se v Hořicích konala porada o hořických pašijových hrách za účasti zástupců Ministerstva informací a osvěty a Komitétu pašijových her. Výsledkem jednání bylo usnesení, že text pašijových her je celým svým pojetím německý a obsahuje mnoho germanismů, proto není vyhovující a bude třeba jej znovu ideologicky a umělecky revidovat. Hořickým bylo doporučeno původní text nahradit divadelní hrou Jana Porta České pašije.¹²⁸

Komitét pašijových her však Portovu hru odmítl s odůvodněním, že pro zdejší kraj není nijak tradiční a celým svým pojetím nevyjadřuje správný ráz pašijí jako lidových tradičních her. Tradici, kterou Hořičtí v roce 1947 provozováním českých pašijových her zdárně zahájili, by jediným provedením hrubých a rozpustilých Portových pašijových her zničili navždy. Tímto výrokiem si Hořičtí podepsali konečný ortel. Okresní národní výbor povolení na konání pašijových her v roce 1949 nevydal. Opakované žádosti týkající se znovuuvedení pašijových her byly Okresním národním výborem odmítnuty jako zcela bezpředmětné.¹²⁹ Celá obětavá práce, kterou Hořičtí na obnovení her vynaložili, byla znehodnocena.

Děni v Hořicích z povzdálí sledovali odsunutí hořičtí Němci. Ani ti obnoveným hrám nepřáli a reagovali na ně rozpačitě: „*Dojemně a působivě zůstávají Pašije v každém, kdo je mohl prožítí. Vyhnáním byl ale této tradici násilně udělán konec. Po-*

¹²⁶ P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 31.

¹²⁷ SOkA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, neinventarizováno, provizorně kart. 29, nefoliováno.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

*kus Čechů v Hořických pašijích pokračovati se nepovedl. Tradice může býti udržena jen lidmi, kteří ji také založili. Těm, kteří vyhnáním vzali na sebe tolik viny, chybí morální a etická síla provádět příběh o utrpení.*¹³⁰ Němci navíc považovali za drzost, že Češi požadovali českým dopisem na odsunutém kapelníkovi českobudějovické katedrály Ludwigu Schmidtovi originál notového zápisu hudebního doprovodu her.¹³¹ Ludwig Schmidt Čechům odpověděl německy, ačkoliv mluvil plynně česky, že dopis nemůže vyřídit, protože je mu psán řečí nesrozumitelnou. Následující německý dopis z Čech pak nechal bez odpovědi.¹³²

II. 3. Reflexe německých a českých pašijí

Ve víru složitých politických a společenských změn, které se v období obnovy československého státu v pohraničních oblastech udály, si zde příchozí dosídlenci vytvářeli svůj nový domov. Stejně tak tomu bylo i v případě odněmčených Hořic na Šumavě. Čeští dosídlenci zaujali k tradici místních obnovených pašijových her zcela odlišný vztah než odsunutí Němci, kteří zde pašije pěstovali v pravidelných intervalech od samotného počátku 19. století. Dobové prameny dokládají, že české přepracování ryze německé pašijové hry způsobilo výrazné snížení umělecké úrovně hořické tradice, což se projevilo dokonce kritikou a připomínkami ze strany návštěvníků. I přes tyto nedostatky si však čeští dosídlenci zasluhují velké uznání a obdiv. Podařilo se jim totiž hořické pašijové hry obnovit pouze po necelých šesti měsících namáhavých příprav.

O celkové úrovni a prestiži německých pašijových her, které se v Hořicích provozovaly v letech 1816–1936, vypovídá i skutečnost, že se o nich za celou dobu jejich konání dobový tisk nevyjádřil v negativním smyslu.¹³³ Naopak se Hořičtí těšili ze všech stran velké úcty. Přispěl k tomu bezpochyby pro takový žánr tolik důležitý náboženský vzkaz, který německé pašijové hry každému návštěvníku kromě divadelního zážitku poskytly a který poválečné české pašije téměř postrádaly a postrádají i v současnosti. Vztah k místní tradici si hořičtí Němci budovali od raného dětství, kdy už bylo běžné ve

¹³⁰ E. HANS a kol., *Höritz*, s. 7.

¹³¹ SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, neinventarizováno, provizorně kart. 29, nefoliováno.

¹³² F. BARTL, *Höritz*, s. 3.

¹³³ Jakýkoliv písemný pramen, který by se kriticky stavěl proti německému podání hořických pašijových her, se nezachoval. Ani poměrně rozsáhlý archivní fond vztahující se k vedení hořických pašijových her z let 1893–1936 v SOKA Český Krumlov žádný kritický článek či dopis nespokojeného návštěvníka neobsahuje.

hrách účinkovat. Děti hrály hlavní úlohu zejména v davových scénách Příjezd Krista do Jeruzaléma a Ježíš – přítel dětí. Jednotlivé hlavní role se navíc dědily z pokolení na pokolení. Bylo tomu tak například v případě rolí Jidáše, Kaifáše nebo Ježíše Krista.¹³⁴ Představitelé biblických postav ke svým úlohám přistupovali s naprostou vážností a zodpovědností. Důkazem je svědectví neznámého vídeňského reportéra v Hořicích na Šumavě během pašijové sezóny v roce 1894. Tento reportér zastihl v pánské šatně před zrcadlem řídícího učitele Johanna Bartla, kterak si urovnával svoji kučeravou paruku vyrobenou podle nejslavnějších obrazů, na kterých je trpitel Kristus zpodobněn. Důstojnost a úcta představitele Krista obklopovaly i v soukromém životě. Byl velmi uznáván i svými hereckými kolegy. Zřídka mohl být spatřen, jak sedí v hostinci. Vedl život v tichosti a ústraní.¹³⁵

I po čtyřiceti letech tisk nešetřil během hodnocení jubilejních hořických pašijí roku 1933 chválou. Vyjádřil se o hercích jako o pozeňnaně neposkvrněných lidech, kteří se doslova vžili do svých rolí. Charakter každé role se do jednotlivých obličejů vryl tak, že i bez kostýmů šlo rozeznat, kdo je členem Vysoké rady nebo Ježíšem. Na předních místech byl zmiňován představitel Krista, hořický kamenický mistr Johann Wilt-schko. Tento pravý, drsný Šumavan říkal svůj text tak hluboce, že na návštěvnicích zanechával dlouhotrvající dojem.¹³⁶ Autor článku dále vyzdvihl herecký výkon Anny Mu-grauerové, představitelky role Panny Marie. Překvapila ho svojí přirozeností a svým půvabem se podle jeho názoru nejvíce přiblížila k ideálu Matky Boží. Ocenil také představitele rolí Jidáše, Piláta, Kaifáše, Annáše, sv. Petra i ostatních apoštolů, kteří byli výborně sehraní. Zároveň si každý z nich zachoval svůj specifický charakter. Velmi pestrý obraz poskytla také scéna Vysoká rada. Každý z jejích členů byl temperamentní a soustředil se.¹³⁷

Ve stejném roce píše článek o hořických pašijových hrách spisovatel Norbert Frýd (1913–1976). Nezdráhal se hořickou tradici v podání místních ochotníků povýšit z lidového divadla na divadlo „velkého umění“. Frýd ve svém článku uvedl, že organizace a disciplinovanost celého divadelního aparátu budí úctu. Podle slov režiséra Ernsta Nowaka zkoušelo téměř 300 členů souboru i orchestru za uplynulých devět měsíců

¹³⁴ SOKA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 64, sign. B, nefoliováno.

¹³⁵ Anonym, *Hinter den Coulissen des Passionsspieles Höriz*, Glaube u. Heimat 53, 2001, č. 4, s. 26–28.

¹³⁶ I další představitel role Krista, hořický řídící učitel Johann Cipin (1887–1970), se těšil všeobecné oblibě publika. V průběhu dvacátých let, kdy tuto roli v pašijových hrách představoval, se dobový tisk plnil jeho fotografiemi. Lidé ho dokonce místním dialektem zdravili slovy: „Gelopt sei Jesus Cipin!“ – „Buďte pozeňnan, Ježíši Cipine!“; F. Bayer, *Hinter den Kulissen von Höriz – ein Lausbubenbrief*, Hoam 51, 1998, č. 10, s. 841–842.

¹³⁷ SOKA Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě, inv. č. 69, sign. C, nefoliováno.

téměř každý den. Autor článku dále na adresu Hořických napsal, že devět měsíců žije toto městečko jiný, neobyčejný život. Vše se točilo kolem jejich divadla, vše dostalo nový smysl a obsah se zřetelem na jejich hry.¹³⁸

V roce 1996 vydala spisovatelka Marie Skálová (1924–1996) knihu *Vina nevinných*, ve které se vrací ke svému dětství a dospívání strávených v Sudetech. Část knihy věnovala vzpomínce na představení hořických pašijových her, které jako dítě v roce 1936 s rodiči navštívila. Hned v úvodu zmínila, že lístek na celodenní představení byl dosti drahý. Hrál se a zpívalo německy. Na jevišti se před zraky diváků odvíjelo zrození Krista, jeho život a ukřižování. V deset hodin byla první přestávka, venku v přírodě se nacházelo plno stánků s občerstvením. Lidé poté opět zaujali svá místa. Na obrovském jevišti se střídaly obrazy plné opravdových oslíků a dobově oblečených lidí. Odpolední představení bylo stále smutnější. Začínalo po polední hodinové přestávce. Když si Pilát myl ruce na znamení, že „jako on nic“, všechno osazenstvo v hledišti prý pohrdlivě bručelo. Při ukřižování Krista diváci plakali. Staří i mladí. Při vzkříšení Krista pak všichni spolu s herci zpívali na znamení opravdové radosti. Na závěr autorka uvedla, že jí tehdy bylo kolem deseti, a přesto si všechno vybavuje, tu opravdovost diváků, tu bolest matky Krista.”¹³⁹

Pašijové hry, které se v českém podání snažili obnovit příchozí dosídlenci, mohly stěží navázat na přervanou tradici her německých. Noví obyvatelé Hořic na Šumavě pocházeli z kulturně odlišných oblastí, nejčastěji z vnitrozemí, ale také z východní Evropy. V nově založeném hereckém souboru bylo navíc jen velmi málo katolíků a hry tak téměř ztratily svůj náboženský aspekt a původní smysl.¹⁴⁰ Návštěvnost her byla však i přesto stejně masová jako za éry německých her. Hodně návštěvníků, mezi nimi i Francouzi nebo Italové, přijíždělo autobusy, vlakem, ale také již osobními automobily.¹⁴¹ Dobový tisk si obnovení známé šumavské tradice v roce 1947 nenechal ujít. Reakce na pašijová představení v podání českých dosídlenců však byly rozpačité. V jednotlivých scénách se často vyskytovaly nedostatky. Například davové scény postrádaly dostatek ruchu, pohybu a spádu. V tisku však nechyběla ani slova chvály. České pašije regionální tisk označoval za úctyhodné kolektivní dílo, které postupně získává na váž-

¹³⁸ Vyhledáno dne 20. 6. 2014 na [http://www.kohoutikriz.org/data/w_fryd.php#ifryd], překlad Mgr. Jan Mareš.

¹³⁹ Marie SKÁLOVÁ, *Vina nevinných*, Rudolf 1996, s. 56–57.

¹⁴⁰ SOkA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, neinventarizováno, provizorně kart. 29, nefoliováno.

¹⁴¹ V. ŠIMEČEK, *Hořické pašije*, s. 3.

nosti a uplatňuje se vzestupně.¹⁴² Ochotníci si navíc byli vědomi nedostatků, které jejich inscenace nesla. Vyzývali dokonce návštěvníky, aby Komitétu pašijových her po zhlédnutí představení zasílali kritické dopisy. Jeden z nich se zachoval v neuspořádaném archivním fondu českých pašijových her v SOkA Český Krumlov. Jeho autorkou je dětský návštěvník, prostá venkovská dívka – jak sama sebe označuje – Marie Blažková. V dopise ocenila výpravu, kostýmy a osvětlení. Nechybí však ani kritické postřehy. Některým hercům nebylo dostatečně rozumět, měli lépe recitovat a dávat větší důrazy. Ježíš (Jaroslav Tomáš Vetešník) hrál v některých výstupech hezky, ale v jiných se podle mladé divačky do své posvátné úlohy málo vžil. Zvláště výstupy Poslední večeře Páně a V Getsemanské zahradě mohly být lepší. Panna Marie (Božena Marešová) se do některé úlohy měla také více vžít. Dívka v dopise vyzdvihla představitele Jidáše (Vladimír Sova), který podle jejích slov hrál „opravdu krásně“.¹⁴³

Ze zmíněných pramenů tak vyplývá, že slovanské pojetí poválečných her se sice příliš nepromítlo do návštěvnosti jednotlivých přestavení, negativně však v porovnání s německými hrami postihlo jejich uměleckou úroveň a zároveň snížilo emocionální zážitek diváků.

¹⁴² SOkA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, neinventarizováno, provizorně kart. 29, nefoliováno.

¹⁴³ Tamtéž.

III. Devastace kulturních hodnot v Hořicích na Šumavě v letech 1948–1989

V květnu roku 1949 bylo Komitétu pašijových her jasné, že tradice českých pašijových her v Hořicích na Šumavě po dvou sezónách skončila. V následujících letech nebylo na provozování her ani pomyšlení. Divadelní budova se uzavřela. Kostýmy a části mobiliáře se uložily ve vlhkých místnostech fary. Veškeré ostatní vybavení zůstalo v divadle. Zadní část budovy se pod tíhou sněhu zřítla, Hořičtí proto plánovali celkovou rekonstrukci budovy. Podle plánů měl z divadla vzniknout zděný kulturní dům. Nakoupilo se asi 40000 cihel, natiskly se lístky a opět se vyhlásil prodej cihel. Okresní národní výbor však na stavbu nepřispěl žádnými finančními prostředky. Naopak se projevil snaha, aby se budova co nejdříve zlikvidovala.¹⁴⁴

Zájem o konání her z řad návštěvníků však neustával. Z roku 1951 se zachovalo několik dopisů adresovaných hořickému Místnímu národnímu výboru s dotazy ohledně budoucích představení pašijových her. Odpovědi zněly stručně a jednoznačně. Pašijové hry se neprovozují a není možné sdělit, kdy se budou představení konat.¹⁴⁵

Poslední a zároveň nejbizarnější ideologická přeměna bývalého pašijového domu proběhla v roce 1953. Budova přešla do majetku hořického Jednotného zemědělského družstva, které zde slavilo první dožínky.¹⁴⁶ Části garderoby pašijových her se propůjčovaly Městskému divadlu v Českém Krumlově. Postupně se však tyto cenné látky, které byly znalcem v roce 1949 odhadnuty na 3/4 milionu Kčs, ničily a rozpadaly v prostorách vlhké fary.¹⁴⁷ Část z nich skončila ve sběru. Kostýmy se využívaly při zábavách, karnevalech či maškarních bálech.¹⁴⁸ Podobně vzalo za své i zbylé vybavení pašijového divadla. Německá literatura uvádí, že Schalludova hlavní opona byla srolována, naložena na nákladní auto a odvezena do depozitáře Národního divadla v Praze.¹⁴⁹ Ve skutečnosti však zůstala v Hořicích. Byla stržena, rozstříhána na kusy a použita k oddělení kotev v drubežárně pod Pašijovou alejí.¹⁵⁰ Ostatní opony používali pracovníci Jednotného zemědělského družstva k příkrývání zemědělských strojů. Později byly v prostoru hlediště ustájeny ovce. Mezi sametovými křesly byly poházeny

¹⁴⁴ V. ŠIMEČEK, *Hořické pašije a film*, s. 5.

¹⁴⁵ SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, sign. IV/3, kart. 11, nefoliováno.

¹⁴⁶ V. ŠIMEČEK, *Hořické pašije*, s. 3.

¹⁴⁷ SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, neinventarizováno, provizorně kart. 29, nefoliováno.

¹⁴⁸ Archiv autora, rozhovor s Josefem Šugou vedl Jan Palkovič, Hořice na Šumavě 30. 6. 2007.

¹⁴⁹ E. HANS a kol., *Höritz*, s. 30.

¹⁵⁰ Archiv autora, rozhovor s Josefem Šugou vedl Jan Palkovič, Hořice na Šumavě 30. 6. 2007.

balíky se slámou a kolem se páslo stádo. V roce 1959 přijela k divadlu čtyři nákladní auta Praga V3S. Na příkaz předsedy Jednotného zemědělského družstva vojáci pomocí lan strhli dřevěnou konstrukci budovy. Z těchto trámů byl postaven krov nového vepřína v dolní části obce. Petr Jelínek ve svých článcích o historii pašijových her v Hořicích uvádí další verzi o osudu tohoto materiálu. Trámy se údajně odvezly do Zubčic, kde se použily na stavbu nového kulturního domu, typického symbolu společenského života na československé vesnici šedesátých let.¹⁵¹ Z původní budovy přetrvala jen torza kamenných zdí. V dubnu roku 1964 byly tyto žulové základy odstřeleny vojenskými jednotkami. Zmizela hmotná připomínka starých tradic.

Po odsunu německých obyvatel zpusťla i poutní kaple Panny Marie Bolestné, další významné místo paměti hořických Němců. Místní národní výbor ji nechal uzamknout. V padesátých letech někdo zámek rozbil. Tím se započala devastace celého objektu. Postupně byly kradeny sochy a obrazy, oltář byl rozebrán, lavice rozřezány. V roce 1964 již kaple postrádala varhany, vstup na kůr, lavice, všechny oltáře, sochy a obrazy. Zůstala stát pouze kazatelna, ke které chyběly schody. V březnu roku 1966 kapli odstřelily pražské Vojenské stavby. Kameny si Hořičtí rozebrali jako dekorace na zahrady, varhanní píšťaly se povalovaly po cestách.¹⁵² Do držení Místního národního výboru se dostal i hořický hřbitov. V průběhu padesátých a šedesátých let zde byly zlikvidovány téměř všechny německé hroby.¹⁵³ Po roce 1948 dosídlenci zdemolovali také několik památníků, např. památník obětem 1. světové války, památník zemřelým hercům pašijových her, pomník Josefa Tascheka před pašijovým domem a další. Dále bylo v obci zbouráno celkem 74 historických domů. Ani okolní vesnice v hořické farnosti nebyly ušetřeny nájezdu buldozerů. Již v roce 1956 se začalo s rozsáhlou akcí „Úklid pohraničí“. Z původních 30 vesnic jich zaniklo 21, zbylých 9 se z nepatrné části dochovalo dodnes. Z hořického katastru zmizelo více než 5 středověkých dvorců, 12 mlýnů, 3 velké poutní kaple, 9 výklenkových kaplí, 9 křížů, 2 sloupová kamenná boží muka a téměř 250 statků.¹⁵⁴

V roce 1968 přijelo do své domoviny na návštěvu několik hořických Němců. Mnoho z nich sem zavítalo od konce války poprvé. Podle vyprávění Elfí Leitnerové to nebyl příjemný zážitek. Němce v Hořicích nikdo nevítal, ba naopak. Z obavy, že si při-

¹⁵¹ P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 31.

¹⁵² Archiv autora, rozhovor s Josefem Šugou a Josefem Gondekem vedl Jan Palkovič, Hořice na Šumavě 22. 7. 2008.

¹⁵³ SOKA Český Krumlov, Místní národní výbor Hořice na Šumavě, sign. IV/2, kart. 11, nefoliováno.

¹⁵⁴ Založeno na autorově terénním průzkumu farnosti Hořice na Šumavě v letech 2006–2013.

jeli pro svůj majetek, který tu po válce zanechali, se téměř všichni Hoříčtí uzamkli ve svých domácnostech a vyčkávali jejich odjezdu. Němci ale přijeli ze zcela jiných důvodů. Pomodlit se v kostele, kde byli pokřtěni, uctít své předky, kteří odpočívali na hřbitově, navštívit poutní kapli Panny Marie Bolestné na Randelsbergu a v neposlední řadě si po letech prohlédnout dům, ve kterém strávili část života. Hoříčtí Němci však záhy zjistili, jak moc se jejich rodná obec změnila. Ať už navštívili prázdný pašijový park, trosky poutní kaple, zrušený hřbitov či místa, kde kdysi stával jejich rodný dům. Do svého nového domova si odváželi nejen hořké zážitky, ale také kameny či zeminu ze svých míst paměti, které doma pečlivě uchovávali. Jejich nenávisť k Čechům se výrazně prohloubila. Češi už nepředstavovali pouze zločince, kteří je vyhnali z jejich domovů. Český národ se stal také zodpovědným za ztrátu kulturního bohatství Sudet.¹⁵⁵

Právě v této době se zrodila zajímavá myšlenka vysídleného Němce a radního bavorského města Freyungu – Antona Neubauera. Od září 1968 se zabýval otázkou, zda by hořické pašije nemohly najít svůj nový domov ve Freyungu. U osob, které v pašijích před válkou účinkovaly, nebo s nimi byly v jakémkoliv spojení, našla jeho myšlenka ohlas. Anton Neubauer pronesl svůj návrh městské radě ve Freyungu. Na tomto zasedání 17. 3. 1970 rada jednohlasně rozhodla, že město Freyung převezme znovuuvedení hořických pašijových her. Ze zániku tradice v Hořicích měl vzniknout její nový počátek ve Freyungu.¹⁵⁶

Dne 18. 12. 1971 se sešlo Kuratorium pro obnovení hořických pašijových her ve Freyungu. Jeho členové vyzvali všechny, kterým záleží na udržení a oživení ztraceného a světoznámého kulturního a světového dědictví, k podpoře a spolupráci. K účasti se přihlásilo mnoho předních osobností. Mezi nimi i bývalý hořický učitel Franz Bartl nebo spisovatel Erich Hans. Stavba nového divadelního areálu byla svěřena architektovi Kimmigovi. Na novém textu pracoval Lois Milz.¹⁵⁷ Nové pašijové představení mělo návštěvníky vybízet k úvahám o současnosti a k přemýšlení, co tvoří člověka člověkem. Hra byla koncipována tak, aby vysídlení Němci našli ve své nové vlasti smysl své existence. Z realizace pašijových her však nakonec sešlo.¹⁵⁸

Transfer tradice hořických pašijových her do zahraničí sice nevyšel, zato se však hoříčtí Němci po roce 1989 chopili další iniciativy. Vzhledem k tomu, že se blížilo sto-

¹⁵⁵ Archiv autora, rozhovor s Elfi Leitnerovou vedl Jan Palkovič, Český Krumlov 22. 10. 2013.

¹⁵⁶ E. HANS, *Die Passionsspiele und das Ölbergspiel von Hans Watzlik*, in: Hans GÜNTHER (ed.), *Bömerwäldler Jahrbuch 2008*, Waldkirchen 2008, s. 106–109.

¹⁵⁷ TÝŽ, *Höriz*, s. 5.

¹⁵⁸ TÝŽ, *Die Passionsspiele*, s. 106.

leté výročí otevření pašijového divadla, se hořická radnice v čele s Miroslavem Čunátem rozhodla vytvořit rozsáhlou expozici o historii pašijových her. V listopadu 1990 vznikla v Hořicích organizace „PAŠIJE – Společnost pro obnovu tradice pašijových her“, v jejímž čele stanul Karel Fila. Cílem tohoto sdružení bylo uskutečnění a celkové oživení kulturního života obce. K velkému zájmu Hořických se organizace „Pašije“ rozhodla pro odvážný čin – obnovení inscenace pašijových her.¹⁵⁹ Hořičtí Němci vyjádřili zájem v těchto novodobých hrách v Hořicích na Šumavě účinkovat. Technicky to bylo podle jejich mluvčího Franze Bayera možné. Jednání Němců s představiteli obce se neslo v duchu hesla „Zapomeňme na hořkou minulost, dívejme se do budoucnosti“.¹⁶⁰ Česká strana však o spolupráci s bývalými německými obyvateli nestála. Pašijové hry se Hořickým opravdu v roce 1993 podařilo obnovit. Představení se konala v novém přírodním amfiteátru, v sousedství zbouraného divadla. Režie se ujal ředitel Jihočeského divadla v Českých Budějovicích Antonín Bašta, nový text zpracoval historik a vysokoškolský pedagog Jindřich Pecka a hudební party zkomponoval hudební skladatel Jaroslav Krček.¹⁶¹

Odmítnutí sudetští Němci na adresu obnovených her nešetřili kritikou: „*Novodobé hry nemohou nikdy navázat na starou tradici. Nynější obyvatelé postrádají morální sílu a víru v Boha. Pro účinkující je potřeba více duše, hlubší pojetí a prožívání naší víry.*“ Franz Bayer dodal: „*Jsem si jist, že kdyby nedošlo k tomu nešťastnému odsunu a nelidskému činu, který je s odsunem spojen, byly by Hořice se svými pašijovými hrami na podobné úrovni jako v Oberammergau.*“¹⁶²

Ani v pozdějších letech se česko–německé vztahy v Hořicích na Šumavě neurovnaly. Návštěvy krajanů se v obci nesetkávaly se zájmem místního obecního úřadu i zdejších obyvatel. Hořičtí Němci každoročně v Německu pořádali společná setkání. V roce 1996 se však chtěli setkat znovu doma. Obecnímu úřadu v Hořicích zaslali žádost s prosbou o pomoc při organizaci srazu. Nepřišla však žádná odpověď. Hořický starosta Václav Haleš v rozhovoru pro Českokrumlovský deník uvedl, že Češi nemají důvod před Němci jakýmkoliv způsobem poklonkovat.¹⁶³ Další snahy o spolupráci hořičtí Němci proto raději vzdali.

¹⁵⁹ P. JELÍNEK, *Pašijové hry v Hořicích na Šumavě*, Český Krumlov 1997, nestránkováno.

¹⁶⁰ Archiv autora, rozhovor s Elfi Leitnerovou vedl Jan Palkovič, Český Krumlov 22. 10. 2013.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² F. BAYER, *Festschrift zum Kirchenweihe anlässlich der Fertigstellung der Renovierung der Pfarrkirche Höritz im Böhmerwald*, Pucking 2007, s. 50.

¹⁶³ Antonín PELÍŠEK, *Setkání Němců v Hořicích na Šumavě bylo rozpačité. Někteří rodáci bojkotovali pašije a vadilo jim přijetí lidí*, Mladá fronta Dnes, příloha Jižní Čechy, 9. 9. 1996, s. 11.

Závěr

Obec Hořice na Šumavě zaznamenala během první poloviny 20. století následkem dramatických politických událostí několik násilných mocenských zásahů. Jako nástroj identity společenství, která v Hořicích působila, vždy posloužila tradice místních pašijových her, projev víry v Boha venkovských ochotnických herců německé národnosti. Jejich poslední představení se konalo v září roku 1936. Náboženský obsah her se neslučoval s politickou ideologií nacistického Německa. Hry tak byly v roce 1938 poprvé postiženy zákazem. Hořické pašijové divadlo nacisté přejmenovali na Dům lidových her, jehož repertoár tvořila převážně propagandistická představení.

Po osvobození Českokrumlovska v květnu 1945 došlo k druhé přeměně hořického pašijového domu. Na několik měsíců se stal tanečním lokálem a nevěstincem amerických vojáků. Značně zchátralou divadelní budovu poté během odsunu Němců převzali noví obyvatelé pohraničí, čeští dosídlenci. Způsob prezentace jejich identity se nedotkl pouze divadelního objektu, ale i samotného představení pašijových her. Z původních německých pašijí byly odstraněny veškeré německé prvky, aby mohly být inscenovány v podání českých dosídlenců jako symbol nových jihočeských tradic venkovského lidu.

Tradice českých pašijových her se však v Hořicích na Šumavě udržela pouhé dva roky. Stejně jako nacistům v roce 1938, tak i komunistům v roce 1948, vadilo jejich výrazně náboženské téma. V roce 1949 byly hry opět zakázány. V následujících čtyřiceti letech se o nich nemluvílo. Pojem hořické pašijové hry se měl navždy vymazat z paměti místních obyvatel. Při založení Jednotného zemědělského družstva v Hořicích na Šumavě přišla poslední přeměna dějiště zaniklých pašijových her. Divadelní budova sloužila jako ovčín a sklad lnu, potom byla na konci padesátých let srovnána se zemí. Podobný osud potkal i další historické objekty v obci. Odsunutí hořičtí Němci se na konci šedesátých let snažili tradici hořických pašijových her oživit v bavorském Freyungu. Tento pokus však skončil neúspěchem, stejně tak jako jejich snaha o spolupráci s českými obyvateli během obnovy pašijí v Hořicích na Šumavě v roce 1993.

Obec Hořice na Šumavě během druhé poloviny 20. století vlivem politického tlaku výrazně změnila svoji dosavadní tvář. Je typickým příkladem toho, co odsun německého obyvatelstva učinil s kulturní krajinou českého pohraničí. Pokus hořických Němců o přesun svého místa paměti do své nové vlasti nevyšel stejně tak jako jejich

pozdější snaha o zušlechtování jeho přirozeného prostředí. Kulturní identita Sudet však nezanikla. Jejich perspektiva nyní spočívá ve snaze nedopustit, aby se minulost česko-německého soužití s vymřením starší generace beze stopy ztratila. Společná vzpomínání na místa paměti v současnosti představují nejvhodnější základ k vzájemnému respektování a porozumění i dříve nepřátelských společenství.¹⁶⁴ Carsten Lenk napsal, že to, co chybí na obou stranách, u Němců i Čechů, je lítost. Ztráta Sudet je podle něj pro obě strany dostatečným důvodem pro hledání společné lítosti nad tím, co se událo a co jsme ztratili.¹⁶⁵ Ze společných diskusí o problematice Sudet by se tak jednou provždy měl vytratit onen kárný aspekt. Významnější místo bezpochyby patří projevům lítosti, piety a úcty, jejichž prožívání není myslitelné bez poznání proměn míst paměti v kulturní krajině.¹⁶⁶

V budoucí badatelské činnosti se autorovi nabízí možnost rozšíření dosavadního časového vymezení práce. Naskytl by se tak prostor se podrobněji věnovat Gröllheselovým pašijím z let 1816–1887 či novodobým pašijovým hrám založeným v roce 1993. Téma hořických pašijových her autorovi zároveň umožňuje využití dalších metod historikovy práce. Díky dostatečnému množství dochovaných pramenů a dosud žijícím pamětníkům by se mohl důkladněji věnovat například mikrohistorii lidských osudů spojených s konáním her. Vznikly by tak například dosud nepublikované životopisy jednotlivých představitelů role Krista Johanna Bartla, Jordana Wiltschka, Johanna Cipina, Johanna Wiltschka, potažmo Jaroslava Tomáše Vetešníka či režisérů a organizátorů her Ludwiga Deutsche, Karla Kunsta, Adolfa Zaglauera, Willibalda Böhma, Ernsta Nowaka, P. Paula Josefa Heinricha, Hanse Multerera a P. Jana Václava Straky.

Stranou pozornosti by v budoucím bádání neměl zůstat vzácný písemný pramen, kniha s podpisy návštěvníků pašijových her, do které se zpočátku podepisovaly pouze významné osobnosti. V průběhu dvacátých let však kniha začala sloužit k podpisům jakýchkoliv návštěvníků her. V knize jsou zaznamenána jména, povolání a místa, odkud návštěvníci pocházeli. Díky dostatku údajů, jež tento pamětní písemný pramen obsahuje, by autor mohl využitím prosopografické metody vypracovat samostatnou kapitolu pojednávající o sociálním a národnostním složení návštěvníků, kteří hry po první světové válce až do jejich dočasného zániku v roce 1936 navštívili.

¹⁶⁴ M. HLAVÁČKA a kol., *Paměť míst*, s. 20.

¹⁶⁵ P. MIKŠÍČEK a kol., *Zmizelé Sudety*, s. 34.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 35.

Další neprobádané prameny v kartonu pod názvem Pašijový dům a jeho vybavení uloženém ve Státním okresním archivu v Českém Krumlově by poskytly podklady pro kapitolu, jež by se podrobněji věnovala dispozici a scénografii pašijového divadla, na svou dobu svým vybavením bezpochyby zcela unikátní stavby.

Zajímavý pramen představují dochované historické fotografie znázorňující pašijové divadlo, jednotlivé scény a představitele hlavních rolí hořických pašijových her. V letech 1893 a 1894 je takto zpodobnil vídeňský císařsko–královský dvorní fotograf Charles Scolik (1854–1928). Originály jeho snímků uchovává ve svých sbírkách Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích.¹⁶⁷

Nejvýznamnější roli ve fotografických pramenech hořických pašijí však zastalo obdivuhodné dědictví českokrumlovských fotografů Josefa (1859–1935) a Františka (1908–1997) Seidelových. Ti v letech 1903–1948 v hořickém divadle pořídili stovky snímků, jejichž skleněné diapozitivy jsou dnes v majetku Musea Fotoateliéru Seidel Český Krumlov. Fotografie jednotlivých scén nemají pouze dokumentační hodnotu. Jedno z hledisek, jakým na ně lze nahlížet, představuje studium slavných uměleckých předloh, kterými se Franz Schallud inspiroval při tvorbě divadelních kulis, opon a rekvizit.

Za nejvzácnější pramen hořických pašijí je považováno jejich filmové ztvárnění, jehož studiu se v minulosti věnoval filmový historik Zdeněk Štábla.¹⁶⁸ Filmový snímek, znázorňující provedení hořických pašijových her v roce 1897, je totiž považován za první film vzniklý na území střední Evropy. Hořické pašije v německém jazyce se natáčely ještě v letech 1925 a 1933, jediný dochovaný film však pochází z roku 1947 a nazývá se *Krajem českých pašijových her*.¹⁶⁹ Autorovi se tak nabízí další badatelský záměr. Pokusit se některé ze ztracených filmů dohledat a za pomoci písemných pramenů podat obraz hořických pašijí s ohledem na dějiny filmu.

Konečným výsledkem autorovy badatelské činnosti by v budoucnosti měla být knižní publikace zabývající se historií pašijových her v Hořicích na Šumavě. Autor by touto cestou mohl alespoň zčásti přispět k budování česko–rakousko–německého přátelství.

¹⁶⁷ P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 29.

¹⁶⁸ Zdeněk ŠTÁBLA, *Otazníky kolem hořického pašijového filmu*, Praha 1971.

¹⁶⁹ P. JELÍNEK, *Pašijové hry*, č. 29.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Státní okresní archiv Český Krumlov, Farní úřad Hořice na Šumavě,
Gedenkbuch der Pfarre Höritz, F–26.

Státní okresní archiv Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě,
Pamětní kniha s podpisy návštěvníků, inv. č. 61, sign. B.

Státní okresní archiv Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě,
Knih zasedání komitétu pašijových her s životopisy jejich příznivců, inv. č. 62, sign. B.

Státní okresní archiv Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě,
Knih o obsazení rolí, inv. č. 64, sign. B.

Státní okresní archiv Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě,
Historie a propagace her, inv. č. 69, sign. C, kart. 7.

Státní okresní archiv Český Krumlov, Archiv městečka Hořice na Šumavě,
Pašijový dům a jeho vybavení, inv. č. 73, sign. C, kart. 8.

Státní okresní archiv Český Krumlov, MNV Hořice na Šumavě,
Kronika obce (1963–1975), č. kn. 1.

Státní okresní archiv Český Krumlov, MNV Hořice na Šumavě,
Odsun, smíšená manželství, antifašisté, váleční zločinci, sig. II/3a, kart. 7.

Státní okresní archiv Český Krumlov, MNV Hořice na Šumavě,
Seznamy Němců, reemigranti, cizinci, sig. II/3c, kart. 7.

Státní okresní archiv Český Krumlov, MNV Hořice na Šumavě,
Kultura, osvěta, povolování zábav, divadlo, sig. IV/3, kart. 11.

Státní okresní archiv Český Krumlov, MNV Hořice na Šumavě,
České pašijové hry (1946–1949), kart. 29.

Šimeček Václav, *Hořické pašije a film*, Hořice na Šumavě 1987 (neuspořádaná pozůstalost).

Šimeček Václav, *Příchod prvních dosídlenců, další etapy dosídlování a proces stabilizace obce Hořice na Šumavě*, Hořice na Šumavě 1982 (neuspořádaná pozůstalost).

Literatura

BARTL Franz, *Höritz und seine Passionsspiele*, in: *Zur Heimatkunde des Böhmerwaldes – Beiträge aus der Monatschrift "Hoam!" 1948–1957*, 2008, s. 108–116.

BAYER Franz, *Festschrift zur Kirchenweihe anlässlich der Fertigstellung der Renovierung der Pfarrkirche Höritz im Böhmerwald*, Pucking 2007.

BAYER Franz, *Hinter den Kulissen von Höritz – ein Lausbubenbrief*, Hoam 51, 1998, č. 10, s. 841–842.

BAYER Franz, *Höritz – der Passionsspielort im Herzen des Böhmerwald*, Pucking 1997.

BŮŽEK Václav – KRÁL Pavel (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.

Kol. autorů, *Encyklopedie Českých Budějovice*, České Budějovice 2006.

HANS Erich, *Die Passionsspiele und das Ölbergspiel von Hans Watzlik*, in: Hans GÜNTHER (ed.), *Böhmerwäldler Jahrbuch 2008*, Waldkirchen 2008, s. 104–117.

HANS Erich a kol., *Höritz im Böhmerwald und seine Passionsspiele*, Waldkirchen 1970.

Anonym, *Hinter den Coulissen des Passionsspieles Höritz*, Glaube und Heimat 53, 2001, č. 4, s. 26–28.

HOBIZAL František, *Schöningerské pastviny*, Prachatice 1997.

JANOUSEK Bohumír, *Pašijové hry v Hořicích na Šumavě*, Praha 1948.

JELÍNEK Petr, *Pašijové hry v Hořicích. Tradice, vývoj, zánik a obnova*, Českokrumlovsko 2, 1991, č. 12–32.

KASTNER Benedikt, *Passionsspiele Höritz im Böhmerwald*, Budweiser Zeitung, 1923, č. 2, s. 1–4.

HLAVAČKA Milan a kol., *Paměť míst, událostí a osobností. Historie jako identita a manipulace*, Praha 2011.

MIKŠÍČEK Petr a kol. autorů, *Zmizelé sudety*, Domažlice 2007.

MAREŠ František – SEDLÁČEK Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Krumlovském. Svazek první – Okolí Krumlova*, Praha 1918.

MUGRAUER Johann, *Pfarrgemeinde Höritz im Böhmerwald und seine Passionsspiele*, Tauberbischofsheim 1990.

PELÍŠEK Antonín, *Setkání Němců v Hořicích na Šumavě bylo rozpačité. Někteří rodáci bojkotovali pašije a vadilo jim přijetí lidí*, Mladá fronta dnes, příloha Jižní Čechy, 9. 9. 1996.

PLETZER Karel, *Českobudějovické fotoateliéry 1853–1929*, České Budějovice 2001.

SCHMIDT Valentin, *Höriz im Böhmerwald. Aus seiner Geschichte*, přepracoval Heinrich Kurz, Mein Böhmerwald, 1955.

SKÁLOVÁ Marie, *Vina nevinných*, Rudolfov 1996.

STANĚK Tomáš, *Perzekuce 1945*, Praha 1996.

STANĚK Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991.

ŠTÁBLA Zdeněk, *Otazníky kolem hořického pašijového filmu*, Praha 1971.

ULRYCHOVÁ Marta – NOVÁ Markéta, *Hořické pašijové hry*, Národopisná revue 15, 2005, s. 210–216.

ZIMMERMANN Hans Dieter, *Dějinné sousedství Čechů a Němců*, Praha 2012.

Pamětníci

Batík Josef, Kájov

† Bauer Ota, Hořice na Šumavě

Gondek Josef, Hořice na Šumavě

Leitnerová Elfi, Hořice na Šumavě – Linz

Mugrauer Horst, Hořice na Šumavě – Český Krumlov

Novák Bohuslav, Hořice na Šumavě

† Planková Adelheid, Český Krumlov

† Štindl Jan, Český Krumlov

† Šuga Josef, Hořice na Šumavě

Seznam obrazových příloh

1. Hořice na Šumavě. Celkový pohled;
foto: Josef Wolf, 1927, archiv autora.
2. Hořice na Šumavě. Náměstí s kostelem sv. Kateřiny;
foto: Josef Seidel, 1906, archiv autora.
3. Hořice na Šumavě. Pašijové divadlo;
foto: Charles Scolik, 1894, archiv autora.
4. Hořice na Šumavě. Torzo pašijového divadla;
foto: Václav Šimeček, 1964, archiv autora.
5. Pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Hlavní opona divadla;
foto: Charles Scolik, 1894, archiv autora.
6. Pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Scéna Příjezd Krista do Jeruzaléma;
foto: Augustin Chalupa, 1923, archiv autora.
7. Pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Scéna Zmrtvýchvstání;
foto: Josef Seidel, 1908, archiv autora.
8. České pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Hlavní opona divadla;
foto: Franz Seidel, 1947, archiv autora.
9. České pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Scéna Pád andělů;
foto: Franz Seidel, 1947, archiv autora.
10. České pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Scéna Ukřižování Krista;
foto: Franz Seidel, 1947, archiv autora.
11. Johann Josef Ammann (1852–1913); archiv autora.
12. Josef Taschek (1857–1939); archiv autora.
13. Johann Bartl (1862–1930); archiv autora.
14. P. Paulus Josef Heinrich (1871–1851); archiv Horsta Mugrauera.
15. Johann Cipin (1887–1970); archiv autora.
16. Franz Bayer, ml. (1898–1963); archiv autora.
17. Johann Wiltschko (1892–1955); archiv autora.
18. Jaroslav Tomáš Vetešník (1908–1975); archiv Františka Veselého.
19. P. Jan Václav Straka (1916–1970); archiv Josefa Batíka.
20. Propagace hořických pašijových her (1898); archiv autora.
21. Propagace českých pašijových her v Hořicích na Šumavě (1947); archiv autora.

Obrazová příloha

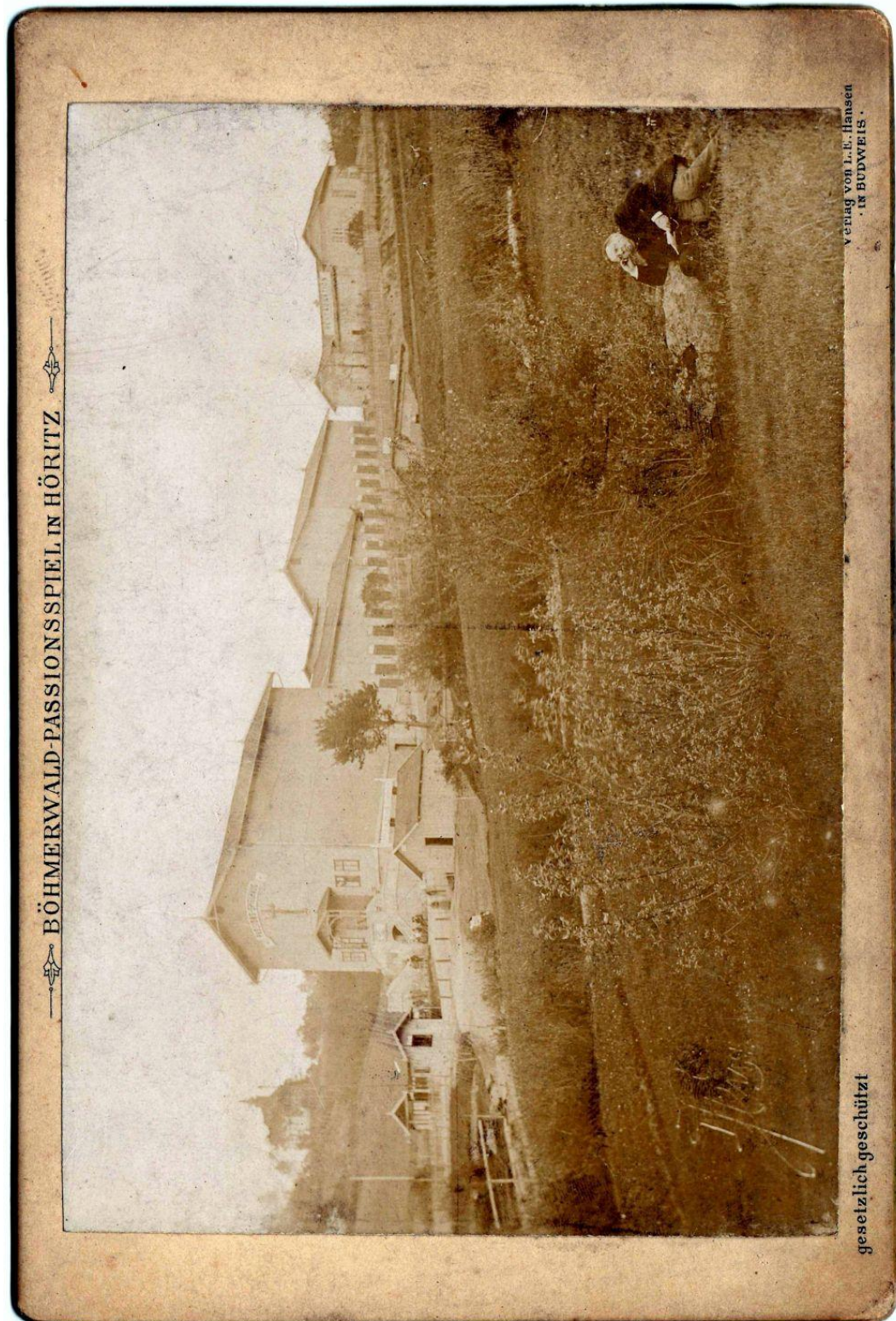
Obr. 1: *Hořice na Šumavě. Celkový pohled.*

Obr. 2: Hořice na Šumavě. Náměstí s kostelem sv. Kateřiny.

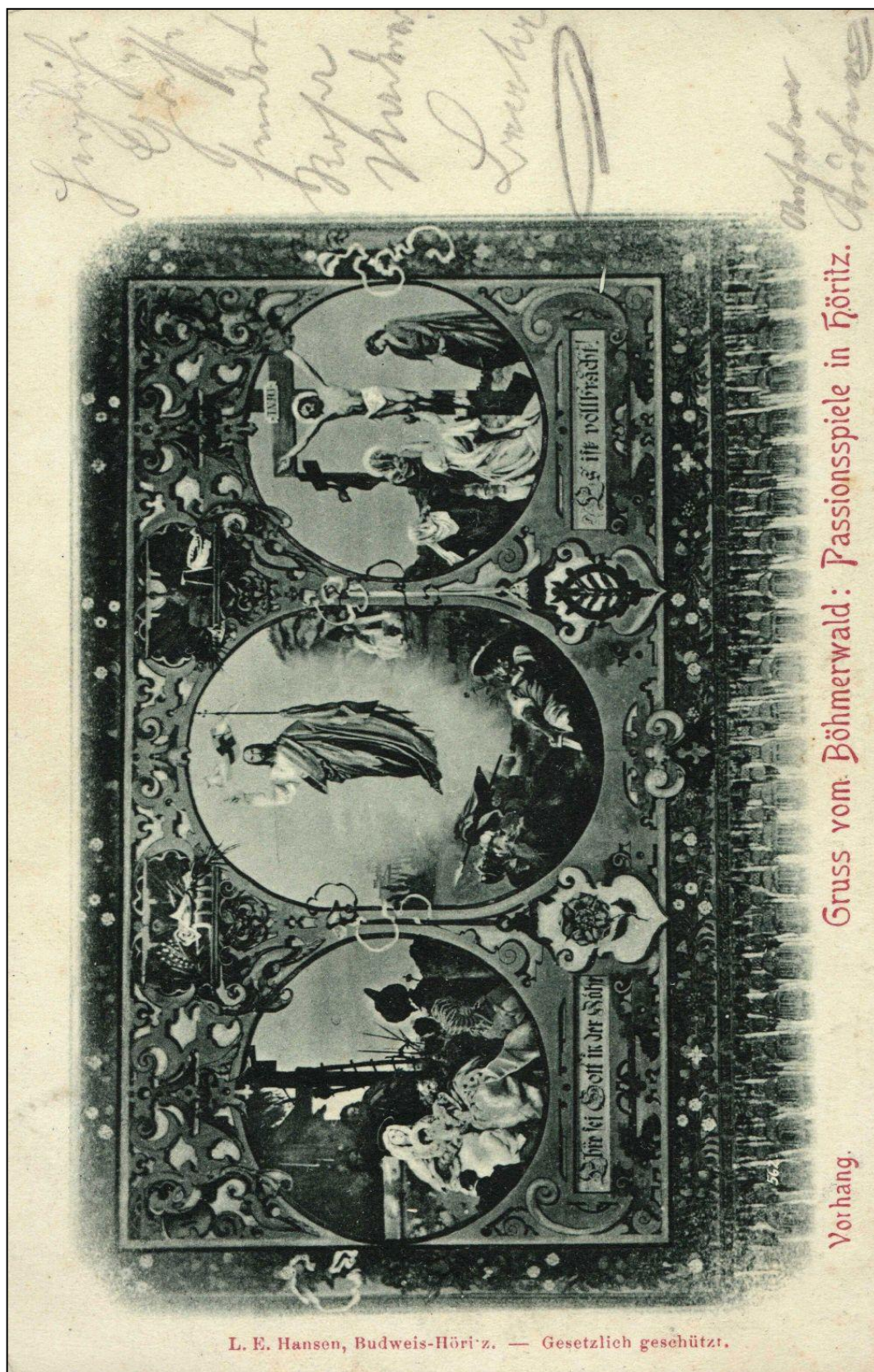
Obr. 3: Hořice na Šumavě. Pašijové divadlo.

Obr. 4: *Hořice na Šumavě. Torzo pašijového divadla.*

Obr. 5: Pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Hlavní opona divadla.

Obr. 6: Pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Scéna Příjezd Krista do Jeruzaléma.

Obr. 7: Pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Scéna Zmrtvýchvstání.

Obr. 8: České pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Hlavní opona divadla s herci.

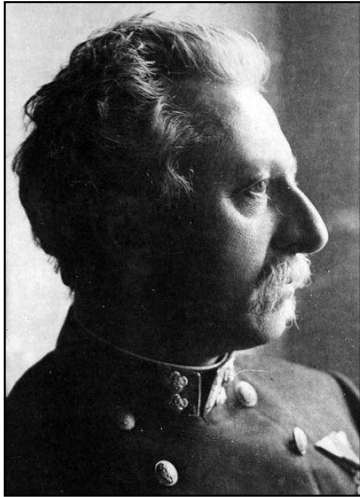

Obr. 9: České pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Scéna Pád andělů.

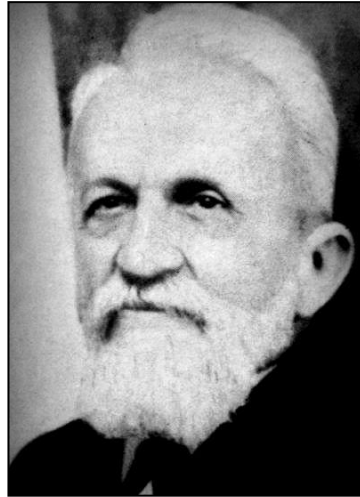

Obr. 10: České pašijové hry v Hořicích na Šumavě. Scéna Ukřižování Krista.

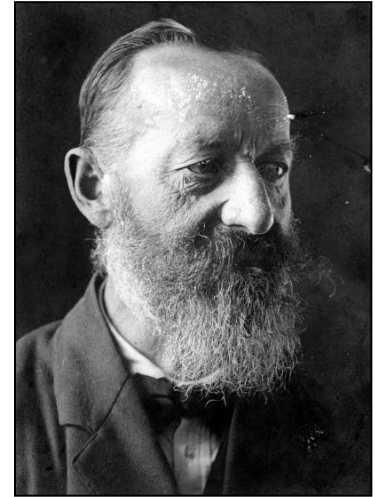

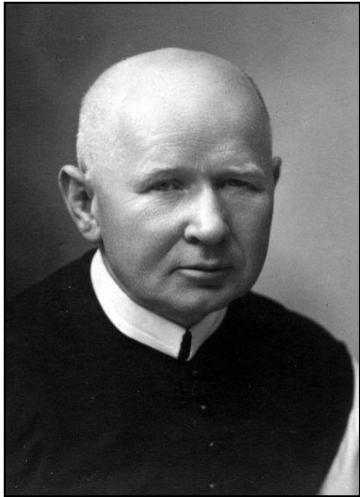
Obr. 11:
Johann Josef Ammann (1852-1913)

Obr. 12:
Josef Taschek (1857-1939)

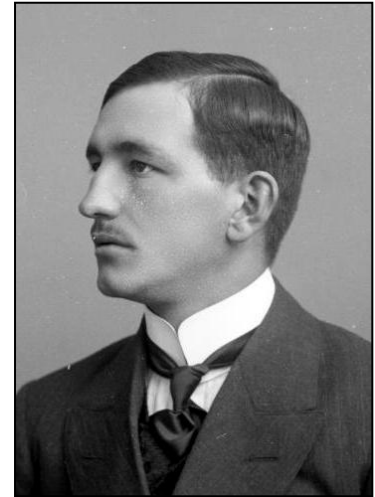
Obr. 13:
Johann Bartl (1862-1930)

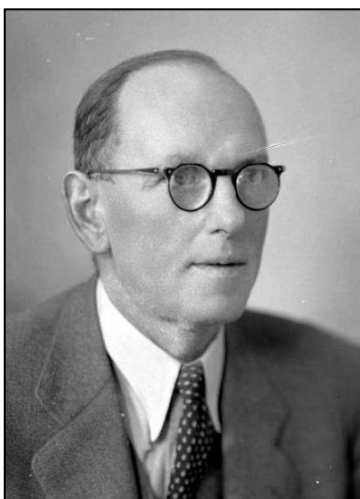
Obr. 14:
P. Paulus Josef Heinrich (1871-1951)

Obr. 15:
Johann Cipin (1887-1970)

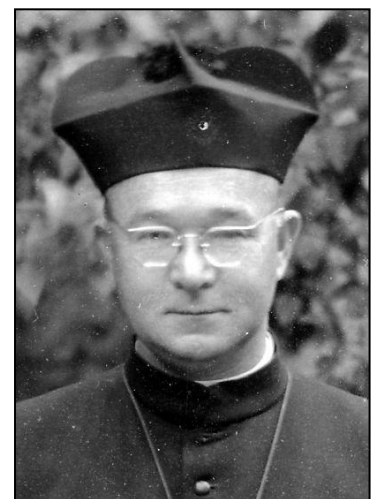
Obr. 16:
Franz Bayer, ml. (1898-1963)

Obr. 17:
Johann Wilschko (1892-1955)

Obr. 18:
Jaroslav Tomáš Vetešník (1908-1975)

Obr. 19:
P. Jan Václav Straka (1916-1970)

Aufführung 1898.

Böhmerwald-Passionspiel in Höritz im Böhmerwalde.

Große dramatische Darstellung von der Schöpfung der Welt bis zur Auferstehung unseres Herrn
Jesu Christi.

Vormittags-Vorstellung:

Einleitung — Prolog.

Altes Testament.

Einleitung aus der Schöpfung von Haydn, Chor mit
Orgel und Orgelbegleitung.

1. Abtheilung lebender Bilder

1. Die Erschaffung der Welt.
2. Verstoßung der gefallenen Engel.
3. Die Erschaffung des Menschen
Chorgesang.

Das Paradiespiel.

Ertheilung des göttlichen Gebotes,
Satan's Anschlag wider Adam und
Eva, Verführung und Sündenfall.
Das Gottesgericht. Bittgefang der
Engel. Verheißung des Erlösers.
Dramatische Darstellung mit Chorgesängen.

2. Abth. lebender Bilder.

4. Im Schweiß des Angesichtes.
5. Der Brudermord.
6. Die Sintfluth.
7. Das Opfer Noahs.
8. Die Prüfung Abrahams
9. Josef wird von seinen Brüdern verkauft.
10. Josef in Aegypten.
11. Die Auferstehung Moses.
12. Das Manna.
13. Elias.
14. Esther.

Neues Testament.

15. Der englische Gruß.
16. Das Hirtenspiel. Die drei Könige aus dem Morgen-
lande. Dramatische Darstellung mit 2 Chorgesängen.

4. Abtheilung lebender Bilder.

17. Die heilige Familie in Nazareth.
Chorgesang und Zwischenpiel. Pilger und Schäfer. Die Parabel
vom guten Hirten.

5. Abtheilung lebender Bilder.

18. Jesus wird von Johannes getauft.
19. Die Versuchung.
20. Hochzeit zu Kanna in Galiläa.
21. Die Verkündigung.
22. Jesus der Kinderfreund.
23. Auferweckung des Lazarus.

feierlicher Einzug in Jerusalem. — Große dramatische
Scene mit Chorgesang.

Die Dichtung ist von **Paul Gröbhofer** aus dem Jahre 1899 nach **P. Cossm**. Die Neubearbeitung von **Graph A. Landsteiner**, die Musik und Chorgesänge von **J. Jungmann**. Das
Orchester bestehend aus 24 Mann, Orgel und Baß, der Chor aus 60 Personen. Gesamtzahl der Besucher 200; sämtlich nur Bewohner des böhmischen Marktes Höritz im Böhmer-
walde. Historisch treue Costüme. Die Decorationen sind vom Maler **Edmund in Wien**, die elektrische Beleuchtung von der Firma **Walzel & Wagner, Prag**.

Die Aufführung findet in einem vollständig gedeckten, schön ausgestatteten Schauspielhause statt, welches vom **Deutschen Böhmerwaldbunde** und der **Gemeinde Höritz** eigens
für diesen Zweck erbaut wurde.

Die Vorstellungen beginnen um 10 Uhr Vormittags und schließen um 4 Uhr Abends. Mittags eine zweistündige Pause. Aufführungen finden statt: **Freitag** Montag und jeden darauf
folgenden Sonntag und katholischen Feiertag mit Ausnahme Dreieinigkeitsfestes bis einschließlich 18. September 1898.

Preise der Plätze: 10 K, 6 K, 4 K, 3 K, 2 K und 1 K. Befreiung von Eintrittsgeld erfolgt nur gegen Einzahlung des Betrages und Vollportos. Gleiche werden Wohnungs-
bestellungen nur gegen vorherige Einzahlung des Betrages befragt. Wohnungen sind in genügender Zahl vorhanden, u. zw. von 1 K, 1 K 40 h, 1 K 80, h 2 K und 3 K. Karten-
bestellungen können erfolgen: **Gemeindeamt Höritz**, **K. U. Hausen in Budweis** und **Krummhan**. Auskünfte ertheilt die „Genossenschaft Höritzer Volksschauspieler“ in Budweis, die
Buchhandlung **L. C. Janen** in Budweis und das **Wesensamt in Höritz**.

Abfahrt der Züge von Budweis: 6 U. 40 M. früh, 1 U. 34 M. Nachm., 5 U. 30 M. Nachm.	Abfahrt der Züge von Höritz nach Budweis:
Ankunft in Höritz: 9 „ 17 „ Vorm. 4 „ 20 „ Nachm., 8 „ 39 „ Abds.	5 U. 56 M. früh — 9 U. 15 M. Vorm.
Abfahrt der Züge von Salna: 4 „ 20 „ früh, 7 „ 30 „ früh, 6 „ 44 „ Abds.	8 U. 37 M. Abds.
Ankunft in Höritz: 5 „ 56 „ früh, 9 „ 15 „ Vorm., 8 „ 37 „ Abds.	Abfahrt nach Salna: 9 U. 17 M. Vorm. —
	4 U. 20 M. Nachm. — 8 U. 39 M. Abds.

Sonderzug vor jedem Spieltage: Abf. v. Budweis 8 U. 25 M. Abds., Anf. in Höritz 11 U. 22 M. Abds.

Sonderzug nach jedem Spieltage: „ in Höritz 1 „ 40 „ Nachm. „ in Budweis 4 „ 39 „ Nachm.

H. Haase, Prag.

Nachmittags-Vorstellung:

Das Leiden und Sterben unseres Herrn Jesu Christi.

Dramatische Darstellung in 5 Abtheilungen, in 9 Handlungen, in 9
Handlung wird durch einen Chorgesang eingeleitet.

1. Abtheilung.

Offenbarung des Leidens.
Abschied der Freunde in Bethanien.
Das heilige Abendmahl.

2. Abtheilung.

Das Synedrium. Judas entbietet sich zum Verrath.
Judas erhält den Sündenlohn.

3. Abtheilung.

Christus am Oelberge. Verrath des
Judas. Christi Gefangenahme.
Jesus vor Annas, Jesus vor Kai-
phas. Judas gibt das Sündenlohn
zurück.

4. Abtheilung.

Christus im Hause Kaiphas.
Reue des Judas. Maria sucht ihren
Sohn. Heilandsklage. Petrus ver-
leugnet den Herrn. Die Hohen-
priester verurtheilen Jesu. Christus vor Pilatus. Christus
vor Herodes. Christus wieder vor Pilatus. Gefängnis
und Krönung des Herrn. Christus wird zum Tode ver-
urtheilt.

5. Abtheilung.

Der Kreuzweg (Via dolorosa). Christus begrüßt das
Kreuz. Engelchor. Christus begegnet seiner Mutter.
Simon von Cyrena. Veronika reicht dem Herrn das
Schweißluch. Christus und die Frauen und Töchter von
Jerusalem. Petrus und Judas.

Der Tod unseres Herrn Jesu Christi.

Das Kreuz wird erhöht. Die Knechte werfeln um das
Kleid Jesu. Die sieben Worte. Der Tod unseres Herrn.
Erdbeben. Die Gräber öffnen sich, das Volk entflieht.

Die Vorkhölle.

Encifer und die Geister der Unterwelt erhalten
die Botschaft vom Tode des Erlösers. Da ertönt Engel-
gesang und der Bote verkündigt dem Satan das Nahen
des Erlösers. Da erscheinen die Altväter, nun erbebt die
Hölle und an der Pforte erscheint der Heiland mit der
Siegesfahne, gefolgt von den himmlischen Geistern. Der
Heiland verurtheilt Satan und befreit die Altväter aus
der Vorkhölle.

Schlussbilder.

24. Die Kreuzabnahme.
25. Die Grablegung.
26. Die Auferstehung.

Hallelujah.

PAŠIJOVÉ HRY

V HOŘICÍCH NA ŠUMAVĚ

Světoznámé „Hořické pašijové hry“, které byly hrány v jazyce německém, budou sehrány
dne 10. srpna 1947

v jazyku českém v budově Pašijových her o 9. hodině dopolední.

Program her:

I. V ráji - II. Pastýřská hra - III. Narození Krista - IV. Zjevení útrap.
V. Poslední večeře - VI. Vysoká rada - VII. Kristus na hoře Olivetské
(Jidášova zrada a zajmutí Ježíše Krista) - VIII. Ježíš před Anášem -
IX. Ježíš před Kaifášem - X. Ježíš před Pilátem - XI. Ježíš před Herodem.
XII. Ježíš opět před Pilátem - XIII. Via Dolorosa v Jerusalemě - XIV. Petr
a Jidáš - XV. Ukřížování - XVI. Snímání s kříže - XVII. Vzkříšení.

Režie: Tomáš Jaroslav Vetešník - Výprava: Vladimír Sova.

Na hořické pašijové hry sjížděli se lidé z celého světa, lidé všech národů a ras. Po překonání opravdu velkých překážek (vždyť i budova divadla musela být znovu vybudována) po dlouhých a namáhavých zkouškách, bez veškeré finanční a morální podpory, pouze vlastním přičiněním a pílí obnovili občané Hořic tyto tradiční hry. Přijďte proto i Vy do Hořic na Šumavě shlédnouti Pašijové hry a pokochati se krásným krajem. Podpoříte tím dobrou věc, dodáte chuti k další práci a sami se duševně osvěžíte.

Ubytování a stravování zajištěno. Výhodné vlakové spojení.

Komitéť pro obnovu pašijových her v Hořicích na Šumavě.

Tiskárna Tomáš Schwarz, Český Krumlov.

Obr. 21: Propagace českých pašijových her v Hořicích na Šumavě, 1947.